

Aleg 72.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z czynności tyczących się krajowych niższych szkół rolniczych i krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z dnia 10. grudnia 1887 uchwalił Wysoki Sejm co następuje:

„I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z dnia 8. listopada 1887 l. 54721 z czynności tyczących się krajowych niższych szkół rolniczych.

II. Sejm poleca ponownie Wydziałowi krajowemu, aby postarał się o jak najrychlejsze ułożenie i wydanie podręczników naukowych dla szkół rolniczych niższych.

III. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby zakupił dla krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy do 15 morgów gruntu i otwiera mu na ten cel kredyt do wysokości 1200 zł. w. a.

IV. Sejm upoważnia Wydział krajowy do zaciągnięcia na grunt, który będzie zakupionym dla krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy, pożyczki hipotecznej do wysokości 1200 zł. w. a. i użycia tej kwoty na pokrycie reszty ceny kupna tegoż gruntu.

V. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu zbadać stosunki odnośnie drogi dojazdowej od gościńca rządowego do szkoły w Jagielnicy i zarządzić co należy, aby droga ta w najkrótszym czasie doprowadzoną była do należytego stanu.“

Dalej powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 1. października 1888 w załatwieniu petycyi Rady powiatowej stryjskiej uchwałę osnowy następującej:

„Petycyę Rady powiatowej stryjskiej odstępuje się Wydziałowi krajowemu do zbadania z poleceniem zawiązania rokowań z o. k. Rządem w celu założenia w Stryju (Uhersko) niższej szkoły rolniczej.

Wydział krajowy zda sprawę Wysokiemu Sejmowi w tej mierze o ile możliwości w jak najkrótszym czasie.“

Następnie uchwalił Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 22. stycznia 1889 co następuje:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby zbadał potrzebę i warunki założenia niższej szkoły rolniczej w Tarnopolu, ażeby wszedł w rokowania z gminą miasta Tarnopola, z zarządem kółka rolniczego, Radami powiatowymi okolicznych powiatów i o skutku tych robót przygotowawczych złożył Sejmowi sprawozdanie na najbliższej sesyi sejmowej.“

Wreszcie uchwalił Wysoki Sejm na temże posiedzeniu co następuje:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby w myśl uchwały Sejmu z dnia 17. października 1883 porozumiał się z komisją okręgową Towarzystwa rolniczego jasielskiego oraz z Radami powiatowemi jasielską, krośnieńską i gorlicką, zbadał dokładnie warunki dotyczące się założenia takiej niższej szkoły rolniczej w okręgu Towarzystwa rolniczego jasielskiego i przedłożył na następnej sesji sejmowej sprawozdanie, czy i kiedy szkoła taka założoną być może.“

I. Sprawy wspólne krajowych niższych szkół rolniczych.

1. Do najważniejszych spraw, dotyczących się wszystkich niższych szkół rolniczych w kraju, należy wydanie przez c. k. Ministerstwo rolnictwa norm organizacyi dla niższych szkół rolniczych, subwencyonowanych ze skarbu państwa.

Normy te według reskryptu c. k. Ministerstwa rolnictwa, udzielonego Wydziałowi krajowemu odezwą c. k. Namiestnictwa z dnia 21. kwietnia 1887 L. 20695, podzieliło c. k. Ministerstwo na bezwarunkowe, od których zastosowania zawisło popieranie szkół dotacyami państwowemi, i na wskazówki, których uwzględnienie c. k. Ministerstwo uznało za pożądane.

Jakkolwiek zaś organizacya wszystkich niższych szkół rolniczych w Galicyi wymaganiom pierwszej kategorii w zupełności czyni zadość, a pod innymi względami odbiega od wzoru danego przez c. k. Ministerstwo tylko o tyle, o ile tego wymagają stosunki kraju, co też Wydział krajowy wyjaśnił już dawniej c. k. Ministerstwu przy sposobności rokowań o założenie niższych szkół rolniczych w Jagielnicy i Horodence, to zdawało się Wydziałowi krajowemu pożądanem na podstawie kilkoletniej praktyki wziąć pod rozwagę, czy ewentualnie o ile organizacyę galic. niż. szkół rolniczych wypadałoby zbliżyć do wspomnianego wzoru. Z tego powodu Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 28. maja 1887 L. 23222 przesłał kuratoryom i dyrekeyom wszystkich krajowych niższych szkół rolniczych normy wydane przez c. k. Ministerstwo z wezwaniem, aby mu w sprawie powyższej przedłożyły swoje opinie. Dotąd jednak jeszcze nie wszyscy wezwani spełnili polecenie, wskutek czego Wydział krajowy dalszych kroków w tej sprawie poczynić nie mógł.

W wyjaśnieniu powyższem znajduje zarazem tymczasowe załatwienie postawiony w ciągu ubiegłej sesji sejmowej wniosek posła Tadeusza Langiego i towarzyszy, aby Wydział krajowy „przedłożył wnioski dotyczące ulepszeń w organizacyi krajowych szkół rolniczych pod względem nadzoru, administracyi i sposobu nauczania“, który to wniosek przekazany został Wydziałowi krajowemu jako przez sejmową komisję gospodarstwa krajowego nie załatwiony.

2. W celu wykonania poleceń, mieszczących się w uchwałach Wysokiego Sejmu z dnia 14. stycznia 1887 (por. sprawozdanie Wydziału krajowego z dnia 8. listopada 1887 L. 54721 str. 1) i z dnia 10. grudnia 1887 (II) Wydział krajowy ogłoszeniem z dnia 24. stycznia 1888 L. 56962 rozpisał konkurs na podręczniki do nauki rolnictwa, chowu zwierząt domowych i wiadomości wstępnych z nauk przyrodniczych w krajowych niższych szkołach rolniczych z terminem do 1. października tegoż roku, przyczem wyznaczył za najlepiej napisany podręcznik każdego z wymienionych wyżej trzech przedmiotów nagrodę w kwocie 300 zł. Równocześnie udał się Wydział krajowy w myśl tychże uchwał do c. k. Prezydium Namiestnictwa z prośbą, aby wyjednało u c. k. Ministerstwa rolnictwa subwencyę w kwocie 400 zł. na pokrycie kosztów wydawnictwa. Krok ten osiągnął skutek pożądany, gdyż według odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 9. kwietnia 1888 L. 19865 c. k. Ministerstwo rolnictwa przyrzekło udzielić żadaną subwencyę, skoro Wydział krajowy dziełka nagrodzone mu przedłoży.

Natomiast zawiodło w zupełności rozpoznanie konkursu, który żadnego autora do nadesłania pracy nie zniewolił, wskutek czego Wydział krajowy zmuszony dążyć do celu inną drogą, rozporządzeniem z dnia 23. listopada 1888 L. 51751 wezwał dyrekcję szkół rolniczych w Dublanach i w Czernichowie, ażeby zaproponowały ułożenie podręczników dla niższych szkół rolniczych profesorom rzeczonych zakładów, a w danym razie przedłożyły wnioski w przedmiocie warunków wykonania prac projektowanych.

Następnie zaś na wniosek dyrekcji szkół dublańskich przyjął rozporządzeniem z dnia 2. kwietnia r. b. L. 11.752 oferty pp. Zygmunta Kahanego, profesora krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublanach, na napisanie podręcznika hodowli zwierząt gospodarskich i Jana Szczęsnego Sikorskiego, asystenta przy katedrze rolnictwa w krajowej wyższej szkole dublańskiej, na napisanie podręcznika rolnictwa.

Przy tej sposobności zgłosił się do Wydziału krajowego za pośrednictwem dyrekcji szkoły czernichowskiej p. Dr. Adam Prażmowski, nauczyciel tejże szkoły z propozycją napisania podręcznika rolnictwa dla średnich szkół rolniczych, lecz propozycji tej Wydział krajowy, nie rozporządzając funduszem na cel podobny, na razie uwzględnić nie mógł.

Aby zaś zaspokoić potrzebę, którą Wysoki Sejm uznał już dawniej, wyznaczając dotację z funduszu krajowego na wydawnictwo podręczników dla średnich szkół rolniczych, dotacje, które dla braku udziału w rozpisanych konkursach tylko w części można było zużyć, wstawił Wydział krajowy w preliminarz funduszu krajowego na 1890 rok 1.000 zł. na rzeczony wydawnictwo, a rozporządzeniem z dnia 6. kwietnia r. b. L. 14255 otworzył dyrekcji szkoły czernichowskiej po za obrębem budżetu kredyt do wysokości 100 zł. na uzupełnienie biblioteki szkolnej dziełami potrzebnymi p. Dr. Prażmowskiemu do napisania podręcznika.

3. W sprawozdaniu swem z dnia 3. listopada 1887 L. 54721 podał już Wydział krajowy pierwszą wiadomość o zamiarze urządzenia w niższych szkołach rolniczych kursów ćwiczeń w czynnościach straży ogniowych. Utwierdzony zaś w zamiarze zdaniem objawionem w tej sprawie przez sejmową komisję gospodarstwa krajowego w sprawozdaniu do L. s. 550/88, niemniej przyrzeczeniem dyrekcji Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie z dnia 3. grudnia 1887 L. 16311, że Towarzystwo udzieli każdej niższej szkole rolniczej sikawkę pożarną z odpowiednimi przyrządami, jeżeli Wysoki Sejm ustanowi utworzenie projektowanych kursów, Wydział krajowy zażądał rozp. z dnia 18. lutego 1888 L. 6563 od komend miejskich straży ogniowych w Krakowie i we Lwowie, a rozp. z dnia 12. kwietnia 1888 L. 8562 od Zarządu związku ochotniczych straży ogniowych we Lwowie wyjaśnić co do kosztów urządzenia i czasu trwania kursu, niemniej co do kwalifikacji i wynagrodzenia instruktora. Następnie na podstawie otrzymanych wskazówek udał się Wydział krajowy pismem z dnia 28. czerwca 1888 L. 19.778 ponownie do dyrekcji Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń z prośbą, aby wyjednała u Towarzystwa także datki na sprawienie reszty potrzebnych rekwizytów pożarnych. Towarzystwo zaś i tym razem okazało się życzliwem dla projektu, gdyż według pisma dyrekcji Towarzystwa z dnia 27. grudnia 1888 L. 17.829 Rada nadzorcza Towarzystwa uchwaliła upoważnić dyrekcję do użycia dla każdej z trzech niższych szkół rolniczych w kraju po 700 zł. na sprawienie sikawek i przyrządów potrzebnych do gaszenia ognia. Skoro sikawki i rekwizyta, których zamówienie wzięła na siebie dyrekcja Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń, będą dostarczone szkołom, przystąpi Wydział krajowy do zorganizowania projektowanych kursów, mając na cel powyższy do rozporządzenia dotacje przyzwolone przez Wysoki Sejm w budżetach niższych szkół rolniczych na r. 1889.

4. Sejmowa komisja gospodarstwa krajowego zaleciła w sprawozdaniu swym do L. S. 550/88 zaprowadzenie we wszystkich krajowych szkołach rolniczych systematycznych wykładów weterynaryi. Wykłady takie już poprzednio wciągnięto do szczegółowego planu nauki

niższych szkół rolniczych w Dublanach, Horodence i Kobiernicach a poruczono albo osobnym docentom dochodzącym (weterynarzom), albo jednemu z nauczycieli innych przedmiotów, posiadającemu potrzebne wiadomości. Pozostawało więc tylko uwzględnić szkołę rolniczą w Jagielnicy, gdzie weterynarza nie ma na miejscu a z nauczycieli żaden weterynaryi systematycznie uczyć by nie mógł. W celu pozyskania dla szkoły jagielnickiej nauczyciela tego przedmiotu, Wydział krajowy rozp. z d. 18. lutego 1888 L. 6.561 wezwał kuratoryę tejże szkoły, aby zawiązała ze skarbem jagielnickim rokowania o utrzymanie wspólnym kosztem lekarza weterynaryi, któryby osiadł w Jagielnicy. O wyniku zarządzonych rokowań nie otrzymał jednak Wydział krajowy do tej pory wiadomości.

5. We wspomnianem pod 4) sprawozdaniu wyraziła dalej sejmowa komisya gospodarstwa krajowego życzenie, aby zaprowadzić naukę gospodarstwa stawowego w tych krajowych niższych szkołach rolniczych, które umieszczone są w pobliżu gospodarstw stawowych. Zgadzaając się w zasadzie z projektem komisyi, musiał Wydział krajowy w dążeniu do wykonania go pominąć z góry niższe szkoły rolnicze w Jagielnicy i w Horodence, których uczniom niepodobna dostarczyć sposobności do zapoznania się z praktyką rybactwa. Pozostały więc do uwzględnienia tylko niższa szkoła rolnicza w Dublanach, gdzie jednak dopiero po urządzeniu stawków (por. spraw. Wydziału krajowego z dnia 24. września r. b. L. 41.067) do zaprowadzenia nauki rybactwa przystąpić będzie można, tudzież niższa szkoła rolnicza w Kobiernicach, co do której Wydział krajowy podaje dalsze wyjaśnienia we właściwym miejscu.

6. Wydział powiatowy w Drohobyczu doniósł Wydziałowi krajowemu relacją z dnia 25. listopada 1888 L. 2842, że tamtejsza Rada powiatowa uchwaliła dla uczczenia 40-letniego panowania Najjaśniejszego Pana fundusz żelazny w kwocie 4.000 zł., od którego procenta użyte być mają na utworzenie stypendyów dla synów włościańskich z powiatu drohobyckiego uczęszczających do jednej z niższych szkół rolniczych krajowych.

7. Od p. Władysława Struszkiewicza, posła do Rady państwa i na Sejm krajowy, otrzymał Wydział krajowy (w piśmie z dnia 13. lipca r. b.) zawiadomienie, że c. k. Ministerstwo rolnictwa dekretem z dnia 3. maja r. b. L. 222/32 zamianowało p. Struszkiewicza inspektorem dla niższych szkół rolniczych w Galicyi i że podjął się wykonywania poruczonych mu obowiązków. Nadmienić wypada, że w przedmiocie tej nominacyi c. k. Ministerstwo rolnictwa porozumiało się było poprzednio z Wydziałem krajowym.

II. Szkoła rolnicza w Jagielnicy.

1. W celu wykonania uchwały Wysokiego Sejmu ad III) Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 7. lutego 1888 l. 61.488 wezwał delegata swego w kuratoryi szkoły rolniczej w Jagielnicy p. Jana Gnoińskiego, aby zajął się wyszukaniem i zakupnem odpowiednich parcel gruntu dla rzeczonej szkoły. Wezwany jednak w wykonaniu polecenia napotkał na wielkie trudności głównie z powodu zbyt wygórowanej ceny, jaką chęć do sprzedaży mający za grunta swe zażądali. Zdając więc pismem z dnia 3. sierpnia r. b. l. 18 Wydziałowi krajowemu sprawę o swych bezskutecznych zabiegach, wniósł p. Gnoiński, aby zawiązać na nowo rokowania z obszarem dworskim w Jagielnicy o dzierżawę gruntu potrzebnego dla szkoły jagielnickiej i upoważnić go do przeprowadzenia tych rokowań, na co też Wydział krajowy rozp. z dnia 12. sierpnia r. b. l. 34.049 w zupełności się zgodził.

Z powodu zwłoki w powiększeniu obszaru gruntów, mającego służyć do użytku szkoły jagielnickiej, musiał Wydział krajowy zarządzić nadto zmodyfikowanie planu gospodarczego,

który ułożył był poprzednio dla szkoły tej p. Władysław Lubomeński w porozumieniu z przewodniczącym kuratorji p. Janem Gnoińskim, a odpowiednie polecenia wydał dyrekcji szkoły rozp. z dnia 20. marca r. b. l. 44.154/88.

2. W przedmiocie wykonania uchwały Wysokiego Sejmu ad V), tyczącej się drogi dojazdowej do zakładu w Jagielnicy, Wydział krajowy miał już zaszczyt podać potrzebne wyjaśnienia w sprawozdaniu z swych czynności l. 36.281/88 (str. 118).

3. Wskutek rozpisania konkursu na posadę kierownika szkoły jagielnickiej (por. spraw. Wydziału krajowego z dnia 8. listopada 1887 l. 54.721) zgłosiło się dziesięciu kandydatów, których podania Wydział krajowy rozp. z dnia 5. stycznia 1888 l. 57.761 przesłał kuratorji szkoły jagielnickiej do zbadania. Z kandydatów powyższych przedstawiła kuratorja relacją z dnia 17. lutego 1888 l. 6 do nominacji p. Antoniego Swieżawskiego, który ukończył w swoim czasie szkołę rolniczą w Dublanach, następnie pełnił przez 25 lat obowiązki ekonoma i rządcy dóbr, a w ostatnim czasie używanym był przez Zarząd Towarzystwa Kółek rolniczych za wędrownego nauczyciela rolnictwa i lustratora gospodarstw włościańskich.

Zgadając się na wybór kuratorji mianowicie z tego względu, że za kandydatem przemawiały nie tylko wykształcenie teoretyczne i wieloletnia praktyka, ale i pewna wprawa w uczeniu nabyta przy pełnieniu obowiązków nauczyciela wędrownego, Wydział krajowy odezwą z dnia 27. lutego 1888 l. 7.981 przedłożył sprawę c. k. Ministerstwu rolnictwa za pośrednictwem c. k. Namiestnictwa, a zawiadomiony odezwą c. k. Namiestnictwa z dnia 25. lipca 1888 l. 32.572, że c. k. Ministerstwo na zamierzoną nominację się zgodziło, zamianował dekretem z dnia 2. sierpnia 1888 l. 32.572 p. Antoniego Swieżawskiego prowizorycznym nauczycielem fachowym i zarazem prowizorycznym kierownikiem szkoły jagielnickiej. Wreszcie Wydział krajowy na wniosek kuratorji dekretem z dnia 9. sierpnia r. b. l. 34.048 stabilizował p. Swieżawskiego na powyższej posadzie.

4. Na wniosek kuratorji szkoły jagielnickiej i za porozumieniem się z kuratorją szkoły horodeńskiej przeniósł Wydział krajowy dekretemi z dnia 29. listopada 1887 l. 57.360 i z dnia 29./11. 1887 l. 55.685 nauczycieli fach. pomocniczych rzeczonych szkół p. Włodzimierza Grodzkiego z Jagielnicy do Horodenki, a p. Franciszka Cisłę z Horodenki do Jagielnicy.

5. Również na wniosek kuratorji szkoły jagielnickiej Wydział krajowy dekretemi z dnia 30. listopada 1888 l. 51.779 uwolnił od pełnienia obowiązków instruktora szkoły jagielnickiej p. Antoniego Myjaka, a powołał na jego miejsce przedstawionego przez kuratorję p. Karola Pastuszaka, dozorcę gospodarskiego.

6. Na egzaminach rocznych w szkole jagielnickiej, które się odbyły w dniach 16. i 18. maja 1888, był obecnym z polecenia Wydziału krajowego (rozp. z dnia 1. maja 1888 l. 17.724) p. Zygmunt Kahane, profesor kraj. wyż. szkoły roln. w Dublanach; zaś na takież egzamina odbyte w dniach 27. i 28. czerwca r. b. wydelegował Wydział krajowy rozp. z dnia 7. czerwca r. b. l. 24.103 p. Zygmunta Strusiewicza, a równocześnie zaprosił do udziału w tychże egzaminach p. Tadeusza Langiego, posła na Sejm krajowy.

7. Sprawozdanie Dyrekcji szkoły jagielnickiej z roku szkol. 1887/8 Wydział krajowy gat 1. przedkłada w załączeniu %.

III. Szkoła rolnicza w Horodence.

gat 2. Do sprawozdania Dyrekcji szkoły Horodeńskiej z roku szkol. 1887/8, które Wydział krajowy przedkłada w załączeniu % pozostaje tylko dodać co następuje:

1. Do kuratorji kraj. niższej szkoły rolniczej w Horodence powołał c. k. Rząd według odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 10. lipca 1888 l. 37.425 pp. c. k. Starostę Norberta

Lorscha jako swego delegata a c. k. koncypistę Namiestnictwa Leona Kruszyńskiego jako zastępcę delegata.

2. W składzie grona nauczycieli zaszła w ciągu peryodu objętego niniejszem sprawozdaniem, prócz wspomnianego wyżej (pod II, 4) przeniesienia p. Cisły i zastąpienia go p. Grodzkim, tylko ta zmiana, że p. Józef Łucki, lekarz weterynaryi, który pełnił obowiązki prowizorycznego docenta weterynaryi przy szkole horodeńskiej także w roku szkolnym 1887/8 na podstawie dekretu Wydziału krajowego z dnia 24. stycznia 1888 l. 1232, uzyskawszy posadę weterynarza rządowego w Oświęcimie, z końcem pomienionego roku szkolnego przy szkole horodeńskiej przestał być czynnym, a Wydział krajowy na jego miejsce zgodnie z wnioskiem kuratorji szkoły powołał dekretem z dnia 1. lutego r. b. l. 1624 lekarza weterynaryi p. Piotra Gnatowicza.

3. Od Rady powiatowej w Kołomyi uzyskała szkoła według relacji tejże Rady z dnia 18. czerwca 1888 l. 1520 na rok szkolny 1887/8 stypendyum w kwocie 100 zł. dla jednego ucznia.

4. Egzamina roczne w kraj niższej szkole rolniczej w Horodence inspicjowali z polecenia Wydziału krajowego w dniach 2, 3 i 4 lipca 1888, p. Władysław Lubomęski, dyrektor szkół dublańskich, a w dniach 18 i 19. czerwca b. r. p. Władysław Struszkiewicz, poseł do Rady państwa i na Sejm krajowy. Zdając sprawę o egzaminie w roku 1888, poczynił p. Lubomęski pewne uwagi w przedmiocie planu naukowego i kierunku szkoły horodeńskiej, które dały Wydziałowi krajowemu powód do zarządzeń (rozp. z dnia 10. sierpnia 1888 l. 32.549) dotyczących się wykonywania programu nauki w przyszłości.

IV. Szkoła rolnicza w Kobiernicach.

Alegat 3. Do załączonego % sprawozdania dyrekcyi kraj. niższ. szkoły rolniczej w Kobiernicach z roku szkolnego 1887/8 Wydział krajowy dodaje z swej strony co następuje:

1. Powołując się na treść rokowań przeprowadzonych w sprawie założenia szkoły rolniczej w Kobiernicach, Wydział krajowy odezwą z dnia 5. stycznia 1888 l. 58.625/87 udał się do c. k. Namiestnictwa z prośbą, aby wyjednało u c. k. Ministerstwa rolnictwa uzupełnienie dotacyi państwowej, udzielonej na utrzymanie szkoły kobiernickiej w roku 1886. Prośba zaś powyższa nie pozostała bez skutku, gdyż według odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 24. lutego 1888 l. 10.589 udzieliło c. k. Ministerstwo rolnictwa na utrzymanie szkoły kobiernickiej w roku 1886 dodatkową subwencyę w kwocie 500 zł.

2. Uzupełniając wyjaśnienie podane wyżej (pod I. 5) w sprawie zaprowadzenia nauki rybactwa w niższych szkołach rolniczych, podaje Wydział krajowy do wiadomości Wysokiego Sejmu co następuje: Kuratorja szkoły kobiernickiej wezwana przez Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 2. marca r. b. l. 6562 do objawienia zdania swego w tej sprawie, relacyą z d. 2. kwietnia r. b. l. 8 oświadczyła się bardzo stanowczo za włączeniem nauki rybactwa do planu naukowego szkoły kobiernickiej, wskazując zarazem gospodarstwo stawowe w Tomicach jako najwłaściwszy środek naukowy a p. Wojciechowskiego, kierownika szkoły kobiernickiej, jako odpowiedniego instruktora. Na podstawie zaś tej relacyi Wydział krajowy zgodziwszy się w zasadzie na projekt kuratorji, wezwał ją rozporządzeniem z dnia 6. kwietnia b. r. l. 14.542 do przedłożenia w sprawie powyższej wniosków szczegółowych.

3. W składzie kuratorji szkoły kobiernickiej zajął według odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 17. stycznia r. b. l. 73.651 jako delegat c. k. Rządu miejsce p. c. k. starosty Roberta Foedricka p. Eugeniusz Kraus, c. k. starosta w Białej.

4. Uzyskawszy potrzebne przyzwolenie c. k. Ministerstwa rolnictwa (według odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 18. kwietnia 1888 l. 10.166) Wydział krajowy dekretem z dnia 27. kwietnia 1888 l. 17.065 zamianował p. Mikołaja Wojciechowskiego prow. nauczycielem, a zarazem prow. kierownikiem kraj. niższ. szkoły roln. w Kobiernicach, a p. Konstantego Bieleckiego prow. nauczycielem fachowym pomocniczym tejże szkoły. Następnie zaś stabilizował p. Wojciechowskiego na nadanej posiadzie dekretem z dnia 11. kwietnia b. r. l. 17.450.

5. Panu Teofilowi Sochaniewiczowi, egzaminowanemu weterynarzowi, pełniącemu w Kobiernicach obowiązki nauczyciela dla nauk elementarnych i nauki weterynaryi, podwyższył Wydział krajowy dekretem z dnia 3. lutego 1888 l. 4.867 płacę do 600 zł. rocznie począwszy od 1. stycznia 1888. Pomimo tego p. Sochaniewicz uzyskawszy posadę c. k. weterynarza powiatowego w Dąbrowie, wniósł prośbę o uwolnienie z posady w Kobiernicach, którą to prośbę Wydział krajowy uwzględnił rozporz. z dnia 10. września b. r. l. 38.409, wzywając równocześnie dyrekcję szkoły do postarania się o następcę.

6. Ks. Kazimierz Jary, kapelan i katecheta szkoły kobiernickiej, ustąpił z tej posady, a na jego miejsce powołał Wydział krajowy na wniosek kuratoryi szkoły dekretem z dnia 14. grudnia 1888 l. 52.514 O. Benedykta Pysza z konwentu O. O. Reformatorów w Kętach, kładąc nań obowiązek za wynagrodzeniem rocznem w kwocie 100 zł. uczyć w szkole kobiernickiej 2 godziny tygodniowo i odprawiać stale w niedziele i święta msze św. w kościele kobiernickim dla uczniów szkoły rolniczej.

7. W ciągu peryodu objętego niniejszem sprawozdaniem niektóre zobowiązania przyjęte w swoim czasie na rzecz szkoły przez Wydziały powiatowe i prywatnych doszły do swego kresu. Natomiast powiodło się Wydziałowi krajowemu skłonić Towarzystwo rolnicze okręgowe w Wieliczce do wyznaczenia dla kandydata na ucznia szkoły kobiernickiej, wybranego przez Towarzystwo na lata szkolne 1889/90 i 1890/91 rocznie po 75 zł. w. a. (według odezwy Towarzystwa z dnia 28. maja r. b. L. 58). Nadto doniósł Wydział powiatowy w Białej relacją z dnia 29. stycznia r. b. L. 1789, że tamtejsza Rada powiatowa ku uczczeniu jubileuszu panowania Najjaśniejszego Pana ustanowiła fundacją z dnia 29. stycznia r. b. trzy stypendya stałe po 150 zł. w. a. rocznie dla 3 uczniów szkoły rolniczej w Kobiernicach.

8. Egzamin roczny w szkole kobiernickiej, który się odbył w dniu 2. lipca 1888 inspicjował na zaproszenie Wydziału krajowego p. Władysław Struszkiewicz, poseł do Rady państwa i na Sejm krajowy, a przedłożone przez p. Struszkiewicza sprawozdanie o egzaminie udzielił Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 28. sierpnia 1888 L. 36370 kuratoryi szkoły do wiadomości. Na egzamin zaś roczny, który odbył się dnia 15. lipca r. b., wysłał Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 5. lipca r. b. L. 27452 p. Władysława Lubomęskiego, dyrektora szkół dublańskich.

V. Projekty założenia nowych niższych szkół rolniczych.

1. W myśl przywiedzionej wyżej uchwały Wys. Sejmu, tyczącej się założenia niższej szkoły rolniczej w powiecie Stryjskim, Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 14. listopada 1888 L. 47387, udzielając Wydziałowi powiatowemu w Stryju odpis tejże uchwały, wyluszczył zarazem warunki, od których zawisło wykonanie projektu założenia niższej szkoły rolniczej w powiecie Stryjskim.

Miancwicie wyjaśnił, że:

Według obliczenia, opartego na doświadczeniu, koszta założenia szkoły, mogącej pomieścić 30 uczniów w internacie, z wyłączeniem kosztów nabycia potrzebnego gruntu, wyniosą około 26000 zł. w. a., skoro więc na koszta założenia Wydział powiatowy zobowiązał się udzielić 2.800 zł. w. a., a p. Zygmunt br. Romaszkan oprócz 20 morgów gruntu 1.000 zł. w. a., razem 3.800 zł. w. a., pozostaje jeszcze do pokrycia około 21.200 zł.;

Utrzymanie szkoły będzie wymagało rocznego nakładu w kwocie około 9.460 zł., na których pokrycie dotąd zapewnionym jest tylko spodziewany dochód z fundacyi ś. p. Edwarda Hoscha w kwocie 600 do 750 zł. rocznie, tak, że pozostałby do pokrycia niedobór roczny szkoły w kwocie 8.710 zł. do 8.800 zł.;

Niedobory powyższe są zbyt znaczne, ażeby fundusz krajowy mógł takowe przyjąć na siebie nawet wrazie uzyskania pewnej pomocy ze skarbu państwa, należy przeto przede wszystkim dołożyć starań, aby fundusze przeznaczone na założenie i utrzymanie szkoły wzrosły bez udziału funduszu krajowego i skarbu państwa, jako środki zaś do dopięcia celu powyższego zdają się obiecywać skutek pożądany: wyjednanie, aby projektowana szkoła mogła skorzystać nie tylko z procentów ale i z kapitału fundacyi ś. p. Hoscha w jakiegokolwiek formie n. p. w formie lokacyi na hipotekę szkoły, a dalej zniewolenie tak Rad powiatowych, powiatów sąsiednich, jakoteż osób prywatnych, które szkoła rolnicza w powiecie stryjskim może bliżej obchodzić, do pewnych ofiar na rzecz tej szkoły, czy to na jej założenie czy też na utrzymanie i stypendya dla jej uczniów.

Na dołączone do wyjaśnień powyższych wezwanie, aby Wydział powiatowy poczynił w tej sprawie dalsze potrzebne kroki w myśl wskazówek Wydziału krajowego, dotąd odpowiedź nie nadeszła.

2. W celu wykonania otrzymanego od Wys. Sejmu polecenia, dotyczącego się projektu założenia niższej szkoły rolniczej w Tarnopolu, Wydział krajowy wezwał rozporządzeniem z d. 5. lutego r. b. L. 4.089 Zarząd kółka rolniczego w Tarnopolu, ażeby określił bliżej projekt swój, a mianowicie objawił swe zdanie co do następujących punktów:

a) jaką organizację naukową należy nadać szkole projektowanej, ażeby takowa spełniła zadanie kształcenie synów włościańskich na zdolnych gospodarzy praktycznych, w szczególności, czy dążyć do celu przede wszystkim drogą nauki praktycznej, a wskutek tego zorganizować szkołę na wzór n. p. niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy, czy też nadać jej kierunek więcej lub wyłącznie teoretyczny;

b) czy i w jaki sposób potrzeby szkoły w Tarnopolu o kierunku praktycznym, która musi albo posiadać własne przynajmniej dwudziestukilko morgowe gospodarstwo, albo opierać się o cudze gospodarstwo folwarczne, mogłyby w tej mierze być zaspokojone;

c) czy zorganizować szkołę jako czysty internat, czy jako zakład tylko dla eksternistów, czy wreszcie obok uczniów umieszczonych w internacie dopuścić także uczniów dochodzących.

Równocześnie przesłał Wydział krajowy odpis uchwały Wys. Sejmu urzędowi gminnemu w Tarnopolu, tudzież Wydziałom powiatowym w Tarnopolu, Zbarażu, Skalać, Trembowli, Brzeżanach, Podhajcach, Złoczowie i Brodach z wezwaniem, ażeby doniosły:

czy założenie niższej szkoły rolniczej w Tarnopolu uważają za pożądane;

czy ewentualnie o ile byłyby skłonne przyczynić się do pokrycia kosztów założenia i utrzymania projektowanej szkoły.

Wezwaniu Wydziału krajowego inicjator sprawy, Zarząd kółka rolniczego, dotąd nie uczynił zadość. Natomiast objawiły zdanie swe w tej sprawie Wydziały powiatowe w Brodach, Skalać, Trembowli, Podhajcach, Brzeżanach. Wydziały te uznały wszystkie potrzebę założenia niższej szkoły rolniczej na Podolu, lecz tylko Wydział powiatowy w Skalać w relacji z dnia 26. marca b. r. L. 13.975 i wypowiedziawszy zdanie, że „zakładanie szkół fachowych rolniczych na Podolu dla Podola jest koniecznością, wskazaną zupełnie odrębnymi właściwościami stosunków rolniczych i klimatycznych“, przyrzekł zarazem dołożyć wszelkich starań, by skłonić tak reprezentację powiatową jakoteż osoby prywatne do ofiar na rzecz założyciela i utrzymania takiej szkoły przyczynić się nie mogą, bądź dla braku funduszy (Brody,

Brzeżany) bądź z powodu, że pragnęłyby szkołę taką mieć założoną w swoim powiecie (Podhajce, Trembowla).

3. W sprawie założenia drugiej niższej szkoły rolniczej w zachodniej części kraju Wydział krajowy wskutek uwag, które poczyniła sejmowa komisya gospodarstwa krajowego w sprawozdaniu swem do L. S. 550/88, pismem z dnia 28. sierpnia 1888 L. 6.564 wezwał był komitet c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie, ażeby zbadał za pośrednictwem Towarzystw okręgowych:

a) w której miejscowości zachodniej części kraju byłoby najwłaściwiej umieścić nową niższą szkołę rolniczą (w taki sposób, aby się opierała o większe gospodarstwo folwarczne);

b) na jakich warunkach możnaby uzyskać grunt dla szkoły potrzebny (około 6 morgów, jeżeliby szkoła miała przeważnie zadanie kształcenia dozorców dla większych majątków, a około 35—40 morgów, jeżeliby chodziło przeważnie o wykształcenie gospodarzy włościańskich);

c) czy i o ile strony interesowane, a mianowicie najbliższe wybranej miejscowości Towarzystwa rolnicze okręgowe, Rady powiatowe, gminy, tudzież osoby prywatne byłyby skłonne przyczynić się do pokrycia kosztów założenia i utrzymania takiej szkoły.

Równocześnie Wydział krajowy przesłał komitetowi do zaopiniowania ofertę gminy miasta Nowego Sącza w przedmiocie założenia niższej szkoły rolniczej, która to oferta po zaniechaniu innych projektów założenia niższej szkoły rolniczej w zachodniej części kraju była na razie jedyną.

Celem zaś wykonania podanej wyżej uchwały Wys. Sejmu z dnia 22. stycznia 1889, Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 5. lutego r. b. l. 4.091 wezwał zarząd Towarzystwa rolniczego okręgowego w Jasle, tudzież Wydziały powiatowe w Gorlicach, Jasle i Krośnie, ażeby mu doniosły:

a) czy założenie niższej szkoły rolniczej w okręgu Towarzystwa rolniczego jasielskiego uważają za pożądane, a w danym razie

b) która miejscowość zdaje im się najwłaściwszą do umieszczenia takiej szkoły;

c) czy ewentualnie o ile Towarzystwo rolnicze okręgowe (vel Wydział powiatowy) byłoby skłonnem przyczynić się do pokrycia kosztów założenia i utrzymania projektowanej szkoły.

Na wezwanie powyższe odpowiedziały:

a) Wydział powiatowy w Krośnie relacją z dnia 3. marca r. b. l. 360, według której uchwalily: aa) Rada powiatowa krośnieńska, uznając powiat krośnieński za najodpowiedniejszy dla założenia niższej szkoły rolniczej, w razie jeżeli taka szkoła założoną będzie w powiecie krośnieńskim w przeciągu dwóch lat, wstawiać do budżetu przez lat 10 po 1.200 zł. na stypendya dla uczniów urodzonych w tymże powiecie w kwocie nieprzewyższającej rocznie 150 zł. dla jednego ucznia i przyczynić się do pokrycia kosztów założenia szkoły jednorazowo kwotą 1.000 zł.; bb) Rada gminna król. wolnego miasta Krosna na wypadek założenia niższej szkoły rolniczej w mieście Krośnie lub gminach Guzikówce, Białobrzegach, Krościenku niżnem i Suchodole, przyczynić się do kosztów urządzenia tej szkoły jednorazowym datkiem w kwocie 3.000 zł., płatnym w dwóch latach, nadto ustanowić dla uczniów tejże szkoły, przynależnych do gminy miasta Krosna, dwa stypendya po 100 zł. na przeciąg lat ośmiu.

b) Wydział powiatowy w Gorlicach relacją z dnia 1. kwietnia r. b. l. 360, że uważa założenie niższej szkoły rolniczej w okręgu Towarzystwa rolniczego jasielskiego za pożądane, a na umieszczenie za najwłaściwszą wieś Zagorzany, tudzież że Rada powiatowa uchwaliła przyczynić się do pokrycia kosztów utrzymania takiej szkoły corocznie kwotą 200 zł.

c) Wydział powiatowy w Jasle relacją z dnia 10. maja r. b. l. 1.799, że Rada powiatowa oświadczyła się za założeniem niższej szkoły rolniczej w okręgu Towarzystwa rolniczego gorlicko-krośnieńsko-jasielskiego i ustanowiła dla uczniów takiej szkoły trzy stypendya po 150 zł. na lat trzy.

d) Okręgowe Towarzystwo gospodarczo-rolnicze w Jaśle relacją z dnia 12. sierpnia r. b., że p. Walenty Stawiarski, właściciel Jedlicza, zastrzegając sobie umieszczenie szkoły w Jedliczu, oznajmił gotowość bezpłatnego oddania na użytek szkoły dwóch morgów gruntu na cały czas istnienia szkoły, a dziesięciu morgów na lat 12, niemniej dozwoleń, iżby w cegielni jego wypalono 120.000 sztuk cegły na budowę szkoły.

O tychże samych ofertach doniósł także komitet c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego relacją z dnia 3. sierpnia r. b. l. 646, oświadczając się zarazem w myśl uchwały zapadłej na zebraniu ogólnem Towarzystwa z dnia 31. maja r. b. za założeniem niższej szkoły rolniczej w okręgu Towarzystwa rolniczego jasielskiego, a w szczególności w powiecie krośnieńskim.

Z powyższego przedstawienia stanu rzeczy wynika, że dotychczasowe zabiegi o założenie drugiej niższej szkoły rolniczej w zachodniej części kraju nie dostarczyły jeszcze dostatecznej podstawy do sformułowania w tej sprawie szczegółowych wniosków. Zważywszy jednak, że potrzebę założenia takiej szkoły Wysoki Sejm uznał już kilkakrotnie, że dalej komitet Towarzystwa rolniczego krakowskiego oświadczył się stanowczo za założeniem jej w okręgu Towarzystwa rolniczego gorlicko-krośnieńsko-jasielskiego, że wreszcie kilkoletnie usiłowania Wydziału krajowego, dążące do uzyskania pomyslniejszych warunków założenia drugiej niższej szkoły rolniczej w zachodniej części kraju, nie zdołały osiągnąć pożądanego skutku, Wydział krajowy mniema, że należy obecnie w sprawie powyższej uczynić dalszy krok, któryby przyspieszył jej załatwienie, dając Wydziałowi krajowemu podstawę do przeprowadzenia rokowań z c. k. Rządem o subwencye państwowe na założenie i utrzymanie projektowanej szkoły. Takim zaś krokiem byłaby zdaniem Wydziału krajowego uchwała, którąby Wysoki Sejm zgodził się w zasadzie na założenie krajowej niższej szkoły rolniczej w okręgu Towarzystwa rolniczego gorlicko-krośnieńsko-jasielskiego, i dlatego Wydział krajowy ma zaszczyt przedłożyć poniżej odpowiedni wniosek.

VI. Projekt reaktywowania szkoły uprawy i wyprawy roślin włóknistych w Gródku.

W sprawozdaniu sejmowej komisji gospodarstwa krajowego l. S. 550/88, pomiędzy innemi mieści się wskazówka, aby dążyć usilnie do zrealizowania projektu reaktywowania szkoły uprawy i wyprawy roślin włóknistych w Gródku. Idąc za tą wskazówką, Wydział krajowy odezwą z dnia 18. lutego 1888 l. 6.565 upomniał się u c. k. Namiestnictwa o załatwienie wniosków, które w swoim czasie (por. sprawozd. Wydziału krajowego z dnia 12. listopada 1886 l. 66.385) przedłożył był w sprawie powyższej c. k. Ministerstwu rolnictwa. Na razie jednak nadeszło w odpowiedzi za pośrednictwem c. k. Namiestnictwa tylko wezwanie c. k. Ministerstwa rolnictwa z dnia 9. kwietnia 1888 l. 3.261/387, aby Wydział krajowy wyjaśnił pewne dla c. k. Ministerstwa wątpliwe kwestye, dotyczące się zamierzonej organizacji przyszłego kursu uprawy lnu w Gródku, wezwanie połączone z oznajmieniem, że c. k. Ministerstwo rolnictwa ani w roku 1888, ani w roku 1889 subwencyi na utrzymanie kursu udzielić nie będzie mogło. Wezwaniu powyższemu pospieszył Wydział krajowy uczynić zadość w relacji do c. k. Ministerstwa rolnictwa z dnia 11. maja 1888 l. 18.017, ale sprawa doznała ponownej zwłoki z powodu, że według odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 10. czerwca 1888 l. 24.688 Wydział powiatowy w Nisku udał się był wprost do c. k. Ministerstwa rolnictwa z prośbą o założenie w Nisku szkoły wyprawy lnu, a odwlekał przedłożenie zażądanych przez c. k. Namiestnictwo bliższych wyjaśnień w przedmiocie swego projektu. Kiedy zaś skutek interwencji Wydziału krajowego, Wydział powiatowy w Nisku wymaganom c. k. Namiestnictwa uczynił zadość, za

żądało c. k. Namiestnictwo odezwą z dnia 12. października 1888 l. 60.096, aby Wydział krajowy dodatkowo w sprawie projektu rzeczonoego Wydziału powiatowego objawił swe zdanie, ponieważ Ministerstwo rolnictwa w przywiedzionym wyżej reskrypcie swym oznajmiło, że na razie tylko jedną szkołę dla uprawy lnu w Galicyi mogłoby wspierać subwencyami.

Czyniąc zadość powyższemu żądaniu Wydział krajowy w odezwie do c. k. Namiestnictwa z dnia 30. października 1888 L. 45325 uznał, że założenie kursu uprawy i wyprawy lnu w powiecie niskim byłoby dla powiatu tego pożądanem i pożytecznem, lecz zastrzegł się zarazem przeciw traktowaniu tej sprawy w łączności z projektem reaktywowania kursu uprawy i wyprawy lnu i konopi w Gródku, a to z powodu, że zdaniem jego z jednej strony korzyści z otwarczenia takiego kursu nie byłyby z pewnością mniejsze w powiecie gródeckim niż w powiecie niskim, z drugiej zaś reaktywowanie kursu w Gródku nie wymagałoby zachodów ani kosztowniejszych przygotowań, kiedy do urzeczywistnienia projektu drugiego, nierozstrzygającego kwestyi ani pomieszczenia, ani uposażenia, ani organizacyi kursu, potrzebaby było dłuższego czasu i znaczniejszego nakładu.

Wywód powyższy osiągnął wreszcie skutek pożądaný, gdyż według odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 24. grudnia 1888 L. 77722 c. k. Ministerstwo rolnictwa oznajmiło reskrypcją z dnia 16. grudnia 1888 L. 17225, że uznaje całą ważność urządzenia szkoły dla uprawy i wyprawy lnu i konopi w Gródku i nie ma nic do zarzucenia przeciw przedłożonemu przez Wydział krajowy programowi dla tej szkoły a do pokrycia kosztów utrzymania szkoły, obliczonych przez Wydział krajowy na 4.400 zł. rocznie, zobowiązuje się przyczynić rocznie kwotą 2.200 zł. na razie na przeciąg lat pięciu, począwszy od 1. stycznia 1890. Zarazem zastrzegło c. k. Ministerstwo, że dopóty, dopóki dla okolicy Niska dla nauki uprawy lnu osobne zarządzenia nie wejdą w życie, rocznie przynajmniej dwa wolne miejsca w tej szkole mają być przeznaczone dla młodzieży z wymienionej okolicy.

Na podstawie powyższej rezolucyi c. k. Ministerstwa rolnictwa, niemniej załączonych % a) programu kursu uprawy i wyprawy lnu i konopi w Gródku, b) zestawienia kosztów reaktywowania tegoż kursu, tudzież c) zestawienia rocznych wydatków na utrzymanie tegoż kursu, Wydział krajowy ma zaszczyt przedłożyć Wysokiemu Sejmowi poniżej odpowiedni wniosek.

VII. Szkoła ogrodnicza w Tarnowie.

Wiadomości podane o krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie w sprawozdaniu z dnia 24. września r. b. L. 40954 w związku ze sprawą przeniesienia szkoły ogrodniczej czernichowskiej do Tarnowa wypada uzupełnić, jak następuje:

1. Na wezwanie Wydziału krajowego kuratora krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie przedłożyła relacyą z dnia 2. stycznia r. b. L. 1 projekt szczegółowego planu nauki dla rzeczonoj szkoły, który to plan Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 19. marca r. b. L. 623 z pewnemi modyfikacyami polecił wprowadzić w życie.

2. Celem odpowiedniego umieszczenia szkoły ogrodniczej tarnowskiej wykonano z polecenia Wydziału krajowego (por. sprawozd. Wydz. kraj. L. 40954/89) już poprzednio pewne roboty adaptacyjne, na które Wydział krajowy wyznaczył był kwotę 730 zł. Odtąd uzupełniono jeszcze urządzenie szkoły i zaopatrzone ją w potrzebne sprzęty i środki naukowe. W szczególności wyznaczył Wydział krajowy: a) na podstawie wypracowanych przez kierownika ekspozytury biura melioracyjnego w Tarnowie planu i kosztorysu na drenowanie 3 morgów gruntu, które gmina miasta Tarnowa odstąpiła do użytku szkoły ogrodniczej, rozp. z dnia 17. lutego r. b. L. 6854 kwotę 280 zł., tudzież kosztorysu budowy studni dla owych trzech morgów jako ogrodu rozp. z dnia 15. marca r. b. L. 11201 kwotę 145 zł.; b) rozporządzeniem z dnia 22.

Alegat
4, 5 i 6.

czerwca r. b. L. 21260 na podstawie przedłożonych przez kuratoryę szkoły szkicu i kosztorysu na budowę domku dla sługi szkolnego, mającego nadzorować ogród szkolny kwotę 337 zł., a na podstawie zestawienia kosztów oparkanienia nowego ogrodu kwotę 980 zł. na oparkanienie; c) rozporządzeniem z dnia 20. sierpnia r. b. L. 28070 na wniosek tejże kuratoryi na regulację nowego ogrodu szkolnego kwotę 100 zł. 39 ct.; d) rozporządzeniem z dnia 28. grudnia 1888 L. 55996 na podstawie zestawienia przedłożonego przez kuratoryę szkoły kwotę 693 zł. 67 ct. na sprzęty i środki naukowe.

3. Uwzględniając wniosek kuratoryi szkoły z dnia 18. kwietnia r. b. L. 26 ogłosił Wydział krajowy dnia 31. maja r. b. do L. 17642 konkurs na posadę nauczyciela fachowego a zarazem kierownika krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie z terminem do 15. lipca r. b. Wskutek tego zgłosiło się na posadę powyższą 11 kandydatów, których podania Wydział krajowy rozp. z dnia 17. lipca r. b. L. 26414 i z dnia 4. sierpnia r. b. L. 33165 przesłał kuratoryi szkoły do zbadania.

4. Na egzaminie rocznym w szkole ogrodniczej tarnowskiej, który się odbył w dniu 30. marca r. b., był obecnym z polecenia Wydziału krajowego p. Władysław Tyniecki, profesor krajowej szkoły gospodarstwa lasowego, który o przebiegu i wyniku tego egzaminu przedłożył wyczerpujące sprawozdanie.

Na podstawie wyводу powyższego Wydział krajowy ma zaszczyt wnieść:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności, tyczących się krajowych niższych szkół rolniczych i krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie z dnia 8. października r. b. L. 42463.

2. Sejm, przyjmując do wiadomości projekt założenia krajowej niższej szkoły rolniczej w okręgu Towarzystwa rolniczego gorlicko-krośnieńsko-jasielskiego, poleca Wydziałowi krajowemu przeprowadzić z c. k. Rządem potrzebne rokowania w celu uzyskania odpowiedniej dotacji ze skarbu państwa na założenie i utrzymanie projektowanej szkoły a na najbliższej sesji sejmowej przedłożyć w tej sprawie odpowiedni wniosek.

3. Sejm upoważnia Wydział krajowy do reaktywowania kursu uprawy i wyprawy lnu i konopi w Gródku w r. 1890, jeżeli c. k. Rząd zobowiąże się udzielać na utrzymanie kursu roczną dotację ze skarbu państwa w kwocie najmniej 2.200 zł.

4. Na pokrycie kosztów urządzenia i utrzymania kursu uprawy i wyprawy lnu i konopi w Gródku w r. 1890 otwiera Sejm Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości 4.000 zł. na rok 1890.

Lwów dnia 8. października 1889.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:
Tarnowski w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Józef Wereszczyński w. r.
Członek Wydziału krajowego.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy za rok szkolny 1887/8.

Nowe kierownictwo krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy rozpoczęło się dnia 1. lipca 1888, więc w 9 miesięcy po rozpoczęciu roku szkolnego, z którego wskutek rozporządzenia Wys. Wydziału krajowego do L. 61.730 z 10. października r. 1886 dyrekcyja co roku ma uskuteczniać sprawozdanie z czynności szkoły. Pomimo tego, że egzamina odbyły się 19. maja 1888, a poprzedni kierownik pozostawał w Jagielnicy do połowy lipca, nie zostawił sprawozdania urzędowania swego i kierowania szkołą za czas od 1. października 1887 do 1. lipca 1888, więc za cały czas właściwego roku szkolnego, w którym odbywały się nauki w szkole, i w którym 11 uczniów ukończyło kurs trzyletni na półtora miesiąca przed nowem kierownictwem. Sprawozdania więc niniejsze z czynności roku szkolnego 1887/8 obecna dyrekcyja nie jest w stanie złożyć dokładnie, bo nie kierowała istotnym rokiem szkolnym; urzędowanie bowiem jej odbywało się tylko w jednej czwartej części roku, właśnie wtedy, gdzie już dla roku szkolnego 1887/8 teoretycznej nauki nie było, wyjątkowo bowiem w ostatnim miesiącu, to jest we wrześniu rozpoczęto naukę roku nowego 1888/9 za osobnem zezwoleniem Wys. Wydziału krajowego, która właściwie do niniejszego sprawozdania nie należy.

Wezwany przez Wys. Wydział krajowy pismem z dnia 7. marca 1889 L. 10.389 do przedłożenia sprawozdania o szkole rolniczej w Jagielnicy za r. sz. 1887/8, zestawiam je podług poprzednich instrukcyj Wys. Wydziału krajowego, aktów szkolnych, zostawionych przez poprzednie kierownictwo i według dat zasiągniętych od nauczycieli, którzy nauczali w owym roku szkolnym.

Program szkoły.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Jagielnicy według obowiązującego ją statutu kształci synów włościańskich na zdolnych gospodarzy praktycznych; cel ten osiąga głównie tem, że posiadając własne gospodarstwo na 24 morgach i obrabiając je tylko uczniami bez wszelkiego najmu, wdraża uczniów w systematyczne wykonanie wszystkich robót, jakie przez cały rok istnieją. Ponieważ zaś uczniowie pozostają w zakładzie przez trzy lata, wykonują więc roboty gospodarskie jedne i te same kilkakrotnie i tak nabywają właściwej rzemieślniczej wprawy w potrzebnych robotach lepszymi narzędziami i łatwiejszym sposobem, jak to jest w powszechnym zastarzałym zwyczaju u włościan. Obznajamiają się także uczniowie naocznie z gospodarstwem wiecej postępowem, które przy jednoczesnem objaśnianiu w szkole zgodnie z tą postępową nauką wykonywać się powinno w polu i na obejściu i to w zakresie i rozmiarach właściwych gospodarzowi włościańskiemu, na mniejszym obszarze gospodarującemu.

Takie gospodarstwo własne, którem kieruje dyrektor zakładu i równocześnie nauczyciel rolnictwa daje doskonałą sposobność do rzeczywistego wykazania uczniom wszelkich zjawisk, objawiających się w uprawie roli, w życiu roślinnem i zwierzęcem, dotyczącem gospo-

darstwa, a przytem zniewala pokierować uczniów na istotnie skrzętnych, czujnych i dbałych gospodarzy, bo nieustannie muszą obsługiwać własne gospodarstwo od świtu do nocy z wszelką dokładnością, gdy zaś sami uczniowie zatrudniają się wzajemną usługą, jak też gospodarowaniem spiżarni własnej, więc stać się powinni praktycznymi gospodarzami pod każdym względem.

Pogląd historyczny na rozwój szkoły.

Krajową niższą szkołę rolniczą w Jagielnicy założył Wydział krajowy przy pomocy Karola hr. Lanckorońskiego, który umyślnie dla szkoły wybudował wszystkie budynki i te wraz z 24 morgami wydzierżawił za czynsz roczny 50 zł. Szkoła została otwartą 16. kwietnia 1885. W roku 1887 odbył się 21. czerwca egzamin pierwszej seryi uczniów, kończących szkołę, a z tych okazało uzdolnienie zupełne siedmiu, należyte 4, a dostateczne 1. W składzie nauczycieli zaszła zmiana a to: p. Jan Bajgier został usunięty, a natomiast do nauk ogólnie kształcących przybył od 1. września 1887 p. Zygmunt Ziemiański, ukończony uczeń celujący seminaryum nauczycielskiego w Rzeszowie.

Od 1. stycznia 1888 zaś na miejsce p. Grodzkiego przybył z Horodenki p. Franciszek Cisło jako pomocniczy nauczyciel do fachowych przedmiotów.

Siły naukowe.

1. P. Karol Godzień, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy uczył rolnictwa na II. i III. roku tygodniowo godzin 8, zarządu gospodarskiego na III. roku godzin 1½ ustaw mających styczność z gospodarstwem włościańskim na III. roku 1. godzinę.

2. Z początku (3 miesiące) p. Władysław Grodzki, a później do 20. maja p. Franciszek Cisło, nauczyciele fachowi, uczyli chowu zwierząt na II. i III. roku godzin 6, wstępnych wiadomości z nauk przyrodniczych na II. i III. roku wspólnie, godzin 8.

3. Ksiądz Eliasz Matkowski gr. kat. proboszcz z Świdowej, katecheta zakładowy uczył religii na I. II. i III. roku tygodniowo godzin 2.

4. P. Zygmunt Ziemiański, nauczyciel do nauk ogólnie kształcących uczył tygodniowo rachunków na II. i III. roku 6 godzin, języka polskiego na II. i III. roku 8, języka ruskiego na II. i III. roku 4 godzin, geografii i historii na II. i III. roku 4., rysunków i kaligrafii wspólnie 4 godzin.

Na wiosnę wskutek robót polnych zniesiono po jednej godzinie języka ruskiego i polskiego, oraz rysunków i kaligrafii po jednej godzinie. Przez miesiąc czerwiec uczył p. Ziemiański uczniów nowo przybyłych nauk ogólnie kształcących dziennie po 3 godziny.

5. P. Antoni Myjak, instruktor, dozorował wykonania robót gospodarskich. Egzamin odbył się zanadto wcześnie, bo 20. maja; po egzaminie 11 uczniów z III. roku opuściło zakład, a uczniom roku II. po egzaminie wcale fachowych przedmiotów nie wykładano, co do 1. lipca powinno było się odbywać, jeżeli do tego czasu z nimi jak i z nowo przybyłymi uczniami p. Ziemiański miał naukę ogólnie kształcących przedmiotów.

Od 1. lipca 1888 objął kierownictwo zakładu p. Antoni Swierzawski, nauczyciel fachowy. Przez wakacje co tydzień przy sprawdzeniu raportów robił spostrzeżenia nad wykonanymi robotami w tygodniu, obznajamiał uczniów z płodozmianami pól szkolnych jako też z należytem obchodzeniem i pielęgnowaniem inwentarza żywego, oraz zajął się bezpośrednim kierunkiem gospodarstwa zakładowego, którem zarządzał dotychczas tylko instruktor.

Po bliższem zbadaniu wiedzy uczniów okazało się, że uczniowie mający przechodzić na rok trzeci, z rolnictwa nadzwyczaj małe posiadają wiadomości, a o poprawnem wykonaniu robót nie mają wyobrażenia. Z rokiem więc nowym szkolnym, który się zaczął 1. września 1888 przyłączyło się rok III. z nauką rolnictwa do II. tak, że na roku III. jest wspólnych z rokiem II. 4 godzin rolnictwa, a osobno znowu tylko z rokiem III. także 4 godzin; tym sposobem naukę rolnictwa powtarza się od początku z rokiem III.

Co i jak nauczał były nauczyciel rolnictwa p. Godzień tego wyszczególnić nie jestem w stanie, nie mam w tym względzie żadnych danych.

Drugi nauczyciel fachowy Pan Cisło o nauce swoich przedmiotów daje relację, którą tu przytaczam.

„Naukę w tutejszej szkole rolniczej rozpocząłem w drugiej połowie stycznia 1888, a ponieważ mój poprzednik nauczyciel p. Grodzki nie pozostawił mi ani planu, według którego przy wykładzie przedmiotów postępował, ani też nie oznaczył mi tego, co w ogóle z przedmiotów wykładowych, opracował, a co do opracowania pozostało, nie byłem dlatego w stanie omówić z uczniami przedmiotów tak, jak tego program naukowy statutem określony wymaga tem bardziej, że egzamin z powodu zmiany kierownictwa tej szkoły odbył się już w 2. połowie maja. Wykładałem miesiący cztery i w ciągu tego czasu wzięłem z chowu zwierząt domowych: O warunkach życia zwierząt. Podział zwierząt na roślinożerne i mięsożerne. O budowie zwierząt; (szkielet i organa wewnętrzne z szczególnem uwzględnieniem organów trawienia — normalne i anormalne kształty zwierząt użytkowanych). — O karmie i różnych rodzajach karmy. O karmieniu zwierząt i pielęgnacji tychże. Urządzenie stajen. Na tem zakończyłem chów zwierząt, gdyż żadną miarą w tak krótkim czasie reszty programem określonych punktów z chowu omówić z uczniami nie byłem w stanie.

Z nauk przyrodniczych uczyłem z chemii o wodzie i jej składnikach, krążenie wody w przyrodzie, wpływ jej na wietrzenie skał. O wyborze wody do użytku. O powietrzu, barometr, ciepłota, termometry, klimat. O węglu i jego najważniejszych związkach, palenie. O najważniejszych kwasach, o solach, o tlenkach i rudach, o wydobywaniu metali z rud, tlenków i soli.

Z Fizyki. Ogólne własności ciał, wpływ temperatury na rozszerzalność ciał, maszyny parowe, wagi, kołowrót, blok, śruba, areometry, pompy, elektryczność i magnetyzm, telegrafy.

Z Zoologii. Ogólny pogląd na świat zwierzęcy, szkodniki w gospodarstwie.

Z Botaniki. Najważniejsze gospodarza obchodzące grzyby, jako szkodniki w gospodarstwie. Budowę najważniejszych uprawianych roślin.

Z Ogrodnictwa. Urządzenie ogrodu warzywnego, uprawa najważniejszych warzyw, uszlachetnienie drzewek przez szczepienie i okulizację, urządzenie sadu. — Franciszek Cisło“.

Do 1. lipca 1888 obydwaj fachowi nauczyciele nie mieli zupełnie udziału w kierowaniu ćwiczeniami uczniów w gospodarstwie szkoły i w dozorze przy wykonaniu robót tak polnych jak też na gruncie i przy inwentarzu żywym, wszystko to było zostawione dobrej woli instruktora. Tylko według relacji wyżej przytoczonej pan Cisło bezpośrednio dozorował i kierował w uprawach ogrodowych.

Środki naukowe.

Najważniejszym środkiem naukowym jest gospodarstwo własne. Z gospodarstwa pobliskiego folwarku Nagorzanka nie korzystano, bo uczniów było tylko 16, więc z trudnością obrabiało się własne gospodarstwo. Szkoła posiada też stelmacharnię z warsztatem stolarskim i potrzebnymi do tego narzędziami, pasiekę, przybory fizykalne, zbiory naczyń mleczarskich, zbiory hodowlane, pszczelnicze, pisma popularne rolnicze, ludowe i bibliotekę.

B i b l i o t e k a.

Składa się z dzieł:

1. dotyczących rolnictwa, chowu zwierząt, ogrodnictwa i pszczelnictwa . . .	232
2. dotyczących nauk przyrodniczych	31
3. książek do nauki dla uczniów (egzemp. 156)	14
4. „ różnej treści	104
Przy sporządzeniu inwentarza 1. lipca 1888 razem	381
Także jest szkolnych ściennych map	5
„ „ „ globus	1
„ „ „ mapa obwodu czortkowskiego	1
„ „ „ tablic do pszczelnictwa	3

Między powyższymi książkami przybyło od 1. października 1887 do 1. lipca 1888 r.

Zakupiła dyrekcyja od pana Skulskiego za 39 zł. 60 ct.

Koniec świata Majewskiego	1 tom
Tygodnika rolniczego Towarzystwa Krakowskiego	6 „
O hodowli bydła Popiela	3 „
Pferdearzt Sindta	1 „
Lubienieckiego, Pasiecznictwo	3 „
Handbuch für angehende Landwirthe	2 „
Das Aeussere des Pferdes, Dr. Rueff	1 „
Das Spargelbuch	1 „
Lipińskiego o uprawie roli (wyciąg)	1 „
O chowie ptactwa domowego J. Spital	1 „
Listy chemiczne Libiga	1 „
Zakupiła dyrekcyja w księgarni:	
Hygiena popularna, Baranowskiego	2 egz.
Gramatyka, Małeckiego	1 „
Gospodarstwo w chacie wiejskiej, Godzienia	14 „
Trzy rozprawy w zakresie gosp. „	1 „
O budownictwie włościańskim Świątkowskiego	5 „
Statistisches Jahrbuch des Ackerbauministeriums	1 „
Galerya królów polskich	1 „
„ cesarzów austryackich	2 „
Książki od Aleksandra Bajera za wzięte słoje z gabinetu:	
Araukania i jej mieszkańce	1 „
O kometach i gwiazdach w przyrodzie.	1 „
Przekształcenie i ruchy w przyrodzie	1 „
Niektóre zjawiska w przyrodzie	1 „
Wycieczka na Łomnicę	1 „
Historya naturalna dzikich zwierząt gal. ssących	1 „
Potop bibl. i peryodyczne potopy ziemi	1 „
Obrazy z życia flory	1 „
Historya naturalna, Witowskiego	1 „
Świat roślinny	1 „
Gołębie, Pietruskiego	1 „
Historya naturalna i hodowla ptaków	1 „
O postaci i ciężarze ziemi	1 „

Muzeum imienia Dzieduszyckich	1 egz.
Wypisy niemieckie Rebena	2 "
Rośliny pod mikroskopem	1 "
Dar pana Godziena :	
Sprawozdania komisji fizyograficznej T. IV i VI	2 "
Gnomonika ks. Jana Kowalskiego	1 "
Geschichte Napoleons	1 "
Z prenumeraty :	
Przewodnik naukowy literacki przy „Gazecie Lwowskiej”	12 "
Encyklopedia techniczna	4 "
Dar od komitetu pomnika Mickiewicza :	
Dzieła Adama Mickiewicza	6 "
Dary Wydziału krajowego :	
Sprawozdanie komisji fizyograficznej	1 "
Flora leśna i przemysł drzewny Galicyi	1 "
Podręcznik mechaniczny, Ryńskiego	1 "
Sprawozdanie z podróży do Niemiec	1 "
Die Thomasschlacke ihre Bedeutung und Anwendung	1 "
Mały podręcznik, Barańskiego	1 "
Anleitung für Bienenzucht für kleine Landwirthe	1 "
Die land- und forstwir: Lehranstalten Oesterreichs	1 "
Z Dublin: Rocznik krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublinach	1 "

G a b i n e t y.

Pod zawiadywaniem z początku pana Grodzkiego a później pana Cisły zostały tak jak w roku poprzednim, a to :

1. Gabinet fizykalny posiada :

Z działu	I. przyrządów do okazania ogólnych własności ciał	6 sztuk
"	II. mechaniki	8 "
"	III. hydrostatyki i hydrodynamiki	14 "
"	IV. areostatyki i aerodynamiki	5 "
"	V. akustyki	1 "
"	VI. nauki o ciepłe	2 "
"	VII. optyki	7 "
"	VIII. elektryczności i magnetyzmu	11 "
"	IX. chemii	64 "
"	chemikaliów	100 "
"	X narzędzi	12 "

2. Gabinet przyrodniczy obejmuje :

W dziale zoologicznym : ssaków wypchanych	2 "
Ptaków	7 "
Ryb	7 "
Żab	2 "
Szkielet konia	1 "
" krowy	1 "
Okaz wyrządzonych szkód na chmielu przez botysa	1 "
Rozwój agrostis Promba	1 "
Vanessa Urtica	1 "

Rozwój pszczoły i mrówki w słojach.

Okazy z masy papierowej:

Serce, żołądek owczy, mięsie krowy, dolna część nogi końskiej do rozbierania.

Rozwój pszczoły, tablica za szkłem.

Dział botaniczny z masy papierowej:

Okazów rozwoju rdzy zbożowej	7 sztuk
„ pernospery	2 „
Kwiat owsa	1 „
„ rzepaku	1 „
„ hreczki	1 „
„ grochu	1 „
Kiełkującego ziarna okaz	1 „

Dział mineralogiczny: 70 okazów minerałów, skał i skamienielin.

Dział hodowlany: Okazy z gipsu: 2 konie, 2 krowy, 3 barany, 1 świnia.

Uprzęży na konia	9 sztuk
„ „ wołu	3 „

1 miara do koni, 1 miara taśmowa, 1 siodło kompletne z czaprakiem i popręgami,
1 kulczyk amerykański i kółko dla buhaja.

16 naczyń mleczarskich, 21 przyrządów do sekcji i wypychania zwierząt.

Frekwencja uczniów.

Od 1. października 1887 było w zakładzie:

na II. roku uczniów zwyczajnych	5
„ III. „ „ „	13
Razem	18

Nowych nie przyjmowano wskutek epidemicznej choroby oczu.

Według wieku było: 23 lat	1
22 „	1
20 „	2
19 „	4
18 „	8
17 „	2
Razem	18

Według obrządku: rzymsko katolickich	8
grecko „	10
Razem	18

Według powiatów było: z czortkowskiego	6
z borszczowskiego	1
z husiatyńskiego	3
z jasielskiego	1
z krośnieńskiego	1
z łańcuckiego	1
z podhajeckiego	1
z drohobyckiego	1
z samborskiego	1
z zaleszczyckiego	2
Razem	18

Uczniowie ci przed wstąpieniem do szkoły ukończyli: szkołę ludową	16
VI klasą wydziałową	1
I. gimnazjalną	1
Razem	18

wanie i należyta obsługa inwentarza poszły w zaniedbanie. Wskutek tego przywrócono w dozorowaniu dawny porządek z zasadą, że instruktor powinien być ciągłym nieustanym dozorcą uczniów po za godzinami szkolnemi.

Utrzymuje się więc od 1. lipca 1888 ranne wstawanie w lecie o 4-tej godzinie, w zimie o 5-tej, — śniadanie o 7-mej, obiad o 12-tej, kolacya o 7-mej, spanie o 9-tej. Nauki w szkole rano od 7-mej do 12-tej, po południu od 2-giej do 4-tej, a w dwóch dniach do 5-tej.

Nauka szkolna odbywała się w ten sposób, że zawsze jeden rok ma praktyczne zajęcia przy gospodarstwie, więc każdy rok 2 razy tygodniowo nie ma nauki w szkole, tylko wykonuje gospodarskie roboty.

Z wyjątkiem bielizny otrzymują uczniowie w zakładzie całe utrzymanie i przybory naukowe.

Kuchnia prowadzoną była w własnym zarządzie, co jest najtańszym sposobem żywienia, lecz tu była ta niestosowność, że porobiono z dostawcami roczne umowy i wskutek tego niektóre przedmioty za drogo wypadały po nad normalną cenę. Umowy były do 1. września 1888 obowiązujące, więc je dyrekcyja nowa dotrzymać musiała, ale od tego czasu za zezwoleniem Wys. Wydziału krajowego zaniechano umowę z stałymi dostawcami, wskutek tego udało się niektóre artykuły żywności taniej nabyć. I tak, dawniej płacono za:

makę pszenną petlowaną	za 1 kilo po 12,	obecnie po 9 ct.
„ kukurudzaną	„ „ „ 8,	„ „ 6 „
kaszę hreczaną	„ „ „ 15,	„ „ 12 „
„ jaglaną	„ „ „ 15,	„ „ 14 i mniej ct.
„ perłową	„ „ „ 18,	„ „ 14 ct.
„ ryżową	„ „ „ 18,	„ „ 15 ¹ / ₂ „
fasolę	„ „ „ 8,	„ „ 6 „
mydło	„ „ „ 36,	„ „ 32 i później 26 ct.

Za drogo także wypadło stołowanie uczniów wskutek tego, że prawie wszystkie artykuły brano od dostawców, a prawie nie z własnego gospodarstwa, a gdy przy niskich cenach wstrzymywano się ze sprzedażą zboża, wskutek nieodpowiedniej suchości zboże zatechło i musiano takowe taniej sprzedać, jak była normalna cena, bo pszenicę po 5.40 zł., żyto po 3.40 zł., kukurudzę po 3.50 zł., groch po 3.80 zł., który ostatni w stołowaniu rachowano po 8 zł.

Nabiał także za drogo kosztował, bo nie dostarczono go z własnego gospodarstwa, że zaś takie wyprodukowanie możebnem, okazał rok bieżący, w którym nawet o 3 uczniów jest więcej. Zakupiono zeszłego roku zewnątrz za 150 zł. przeszło 1.800 litrów mleka oraz wszystek potrzebny ser i masło, w bieżącym zaś roku gospodarstwo własne dostarczyło potrzebnego nabiału przy takiej samej ilości krów dojnych.

5. Ubranie uczniowie otrzymują jak następuje: Na trzy lata 1 czapkę wełnianą, 1 kożuch i 1 guńkę z włociańskiego sukna, na 2 zimy jedną parę spodni wełnianych do pracy, rocznie zaś 1 spodnie i 1 kamizelkę sukieną, oraz 1 bluzę i spodnie letnie świąteczne, w miarę zaś potrzeby i zużycia do roboty ubranie płócienne i obuwie.

Stan zdrowotny uczniów był o tyle niepomysłny, że leczenie na oczy trwało aż do maja 1888, zresztą większych chorób nie było. Do 1. stycznia lekarz Dr. Lutyński był ryczałtowo zgodzony; a od Nowego roku do 1. października 1888 odwiedził zakład 28 razy, zaś u niego w domu zasiągnięto porady lekarskiej 17 uczniów na różne pomniejsze choroby.

Budynki szkolne.

Szkoła posiada 6 budynków. Budynek 1. zawiera na dole 2 gabinety, 2 sale naukowe i kancelaryę, na piętrze zaś 2 sale sypialne na 30 łóżek i 1 pokój, sta-

nowiacy mieszkanie nauczyciela do nauk elementarnych, a drugi mniejszy, będący mieszkaniem iustruktora. Po obu stronach głównego budynku szkolnego znajdują się mieszkania dla dwóch nauczycieli fachowych. W budynku 2. znajduje się drewnitnia i chlewy dla świń; w budynku 3. jest stajnia dla 6 krów, buhaja, cieląt, 10 owiec i komora do przysposobienia paszy. Budynek 4. zawiera 1 stajnię na 4 woły, 2gą na 4 konie, wozownię i stelmacharnię; budynek 5. mieści kuchnię, jadalnię, spiżarnię i mieszkanie kucharki, wreszcie budynek 6. stanowi stodołę zawierającą w sobie spichlerz pod jednym dachem.

Za nowego kierownictwa po 1. lipca urządzono brakujące sufity w kuchni, spiżarni i mieszkaniu kucharki, oraz przerobiono chlewy trzody chlewnej w ten sposób, że zamiast trzech jest 5 oddziałów, przez co uzyskało się miejsce dla opasów, którego przedtem brakowało. Przy tem przekształceniu podłoga okazała się zgniłą, bo choć przed 3ma laty była ułożoną, materyał był tak lichey, że zniszczenie nastąpiło w tak krótkim czasie, dano więc nową drewnianą podłogę, a w jednej czwartej części urządzono ją z płyt kamiennych. W krowiarni urządzono żłób podnoszony, aby można trzymać gnój pod bydłem, tak dla wielkiego pożytku w gospodarstwie, jak też dla nauki uczniów.

Gospodarstwo szkolne

proceedzi się na 24 morgach pola, z którego

podwórze z budynkami zajmuje	1 morg	514 ^o □
ogródek z pasieką	— „	557 „
ogród warzywny	— „	573 „
gumno	— „	451 „
szkółka drzew i ogrody dla nauczycieli		987 „
drogi, miedze i klin za bramą	— „	1.035 „
	razem 3 morgi	917 ^o □

Na reszcie przestrzeni tj. 20 morg. 683 sąż. zaprowadzono tymczasowo dwa płodozmiany, a to jeden na 12 działach jednomorgowych, 2gi zaś na 8miu polach po 1000 sąż., razem 17 morgów, pozostałe zaś skrawki i kliny obejmujące 3 morgi 683 sąż. przeznaczono na półka doświadczalne i lucernik.

Na jedno morgowych działach jest taki płodozmian I. 1. ugór nawozowy, 2. pszenica, 3. ziemniaki, 4. groch, 5. żyto, 6. hreczka, 7. owies, 8. buraki na gnoju, 9. jęczmień, 10. koniczyna, 11. pszenica, 12. owies. Na działach po 1000°□ jest następujący płodozmian II. 1. kukurudza na gnoju, 2. jęczmień, 3. koniczyna, 4. pszenica, 5. ziemniaki, 6. owies, 7. mięszanka, 8. żyto. W tym roku nie wiedzieć z jakich powodów nie zagnojono w I. płodozmianie jednego pola, więc zamiast pszenicy w ugorze na gnoju był owies, pszenicę zaś zasiano na klinie (1 m. 634□), który był przeznaczony na lucernik i w tym celu silniej zgnojony; tu pszenica za nadto mocno wyległa i omlot był nadzwyczaj lichey, bo 1 kopa dawała około 35 klgr. ziarna. Brakowało także w I. płodozmianie całego działu koniczyny, bo posiano ją w owsie, a ten ją wydusił — dział ten zasiano żytem ozimem na zieloną paszę. Siana więc z koniczyny było bardzo mało, bo tylko z płodozmianu drugiego. W I. płodozmianie zamiast hreczki posiano jęczmień a grochu tylko pół działu, na drugiej połowie była mięszanka wyczana na paszę. W II. płodozmianie kukurudza nie zesza i zamiast tej posiano mięszanką na paszę zieloną, a zamiast owsa zasiano hreczkę.

Z tych płodozmianów obydwóch na 17 morgach i z pół poza płodozmianem będących zebrano:

pszenicy banatki	2 morgi	281 ^o □	kóp 39	snop. 14	ziarna czel. 1.620 kil.	śrd. 304 kl.
„ kostromki	—	1.000 ^o □	„ 6	„ 36	484 „ „	16 „
żyta trzciniowego	1 morg	957 ^o □	„ 12	„ 40	1.800 „ „	— „
„ olbrzymiego	—	114 ^o □	„ 1	„ 6	130 „ „	— „
na paszę z wyką zim.	—	480 ^o □	„ 6	„ 15	400 „ „	— „
jęczmienia	2 „	1.554	„ 31	„ 10	2.556 „ „	1.750 „
owsa probsteisk.	— „	774	„ 3	„ 26	475 „ „	— „
„ zwykłego	2 „	932	„ 21	„ 30	2.430 „ „	— „
grochu	— „	943	„ 6	„ 41	598 „ „	— „
hreczki	— „	932	„ 4	„ 40	322 „ „	— „
ziemniaków	1 „	1.100	„ —	„ —	głabi 10.866 „ „	— „
buraków	1 „	—	„ —	„ —	28.400 „ „	— „
koniczyny	— „	1.000	„ —	„ —	siana 1.200 „ „	— „
mieszanki	1 „	—	„ —	„ —	2.184 „ „	— „

W gospodarstwie szkolnem istnieje następujący inwentarz: koni roboczych 4, krów 5, cieląt (cieliczek) 2, jałówka 1, buhaj 1, owiec 8, świń 6 sztuk — taki stan był 1. lipca 1888 przy wejściu nowego kierownika.

Od 1. października 1887 do 30. września 1888 był ruch w stanie inwentarza następujący: sprzedano 1 krowę chorą, 3 prosiąt większych, 8 prosiąt 8-tygodniowych, 3 cieląt, 1 barana, 2 owiec, 3 jagniąt. Na rachunek stołowania użyto: 3 opasione wieprze, ważące 425 kilogramów. Mleka udojono od 1. października 1887 do 30. września 1888

przez 9 miesięcy za dawnego kierownika 2.796 litrów

„ 3 „ „ nowego „ 2.173 „

razem 4.969 „

Przy małej ilości uczniów, z początku 17, później 16 a od 16. maja do 1. września 15, do końca września 20 zaledwie wystarczyło do obrobienia własnego gospodarstwa szkolnego, uczniowie więc zupełnie nie mieli zajęcia w sąsiednim folwarku J. W. hr. Lanckorońskiego, a w własnym gospodarstwie byli zajęci przez cały rok przez 1.766 dni.

Najemników do gospodarstwa nie używano, tylko w lutym i marcu użyto do odrzucania śniegów 35 dni; w bieżącym roku także były wielkie zawieje, lecz uczniowie sami uprzętnęli ogromną nawalę śniegów.

Jagielnica 25. maja 1889.

Antoni Świeżawski, w. r.

kierownik kraj. niższej szkoły rolniczej.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Horodence za rok szkolny 1887/8.

Cel szkoły.

Podobnie jak w latach ubiegłych, tak i w tym roku szkolnym, objętym niniejszem sprawozdaniem, stosowano się do postanowienia statutu, określającego jako cel szkoły: „kształcenie przede wszystkim synów włościańskich na zdolnych gospodarzy praktycznych“. Ponieważ warunki urzędzenia i uposażenia szkoły nie uległy tym zmianom, które umożliwiałyby kształcenie wychowanków na gospodarzy włościańskich, a zgłaszający się o przyjęcie nie mają zamiaru gospodarowania w przyszłości w takich gospodarstwach, przeto nie zmieniono dążeń określonych już w sprawozdaniach z lat zeszłych t. j. kształcenia uczniów szkoły tutejszej na służbę folwarczną i oficjalistów niższej kategorii. Z pomiędzy kandydatów proszących o przyjęcie do szkoły, o ile to tylko było możliwe, uwzględniano statecznie synów włościańskich, musimy jednak zauważyć, że są to bez wyjątku dzieci chałupników lub włościan niezamożnych, którzy ukończeniem szkoły rolniczej pragną zapewnić sobie utrzymanie w służbie przy gospodarstwach większych. Przeważną liczbą kandydatów są synowie oficjalistów prywatnych i nauczycieli szkół ludowych i przyznać trzeba, że pomiędzy tymi jest najwięcej prawdziwie zamiłowanych do zawodu gospodarskiego i rokujących w przyszłości dobrą użyteczność.

Nauka praktyki.

Stosując się do określeń statutu, zwracano baczną uwagę na praktykę gospodarską uczniów. Naukę praktyki prowadzi się prawie wyłącznie w folwarku horodeńskim, który wzorowem gospodarstwem polowem, gospodarstwem nawozowem, hodowlą wszelkiej kategorii zwierząt gospodarskich, przemysłem gospodarskim i stosowaniem właściwych narzędzi i maszyn, daje najzupełniejszą sposobność do wyuczenia wszelkich robót folwarcznych i polowych, ćwiczenia we wszelkiego rodzaju nadzorze i wyuczenia prowadzenia zapisków gospodarskich,

W okresie zimowym pracują uczniowie na toku, w gorzelnii, młynie i warsztatach folwarcznych, każdy rok przez dwa dni w tygodniu. Obok tego są uczniowie użyty do obsługi w stajniach. W każdej stajni po dwóch uczniów, jeden z pierwszego a jeden z drugiego roku, odbywają służbę pod nadzorem ucznia roku trzeciego.

Służba przy inwentarzu obowiązuje codziennie bez względu czy dany dzień tygodnia służbowego jest dniem praktyki lub lekcji teoretycznych.

W okresie robót polowych przeznaczają się uczniowie roku pierwszego, głównie do robót ręcznych, uczniów roku drugiego do robót zaprzęgami, a uczniów roku trzeciego do pracy maszynami i dozoru robotników.

Prowadzeniem i ogólnym nadzorem praktyki zajmuje się nauczyciel p. R. Bastgen, tenże wydaje uczniom dyspozycję i odbiera raporta. Składanie raportów pisemnych i ustnych odbywa się w zimie raz na tydzień w godzinach do tego dla każdego roku wyznaczonych, a w porze prac w polu codziennie wieczorem. Uczniowie roku trzeciego prowadzą zapiski w książkach rachunkowych, jakich powszechnie w gospodarstwach naszych używają, a uczniowie roku pierwszego i drugiego w tabelkach zastosowanych do każdego rodzaju służby.

Wykonywania robót uczy instruktor p. M. Stadnicki i dozoruje uczniów przy pracach, inni nauczyciele nie biorą udziału ani w prowadzeniu ani też dozowaniu praktyki.

Pole
szkolne.

Pole szkolne obejmujące 3 morgi, po odtrąceniu przestrzeni pod budynkami, dziedzińców i ogródków, chociaż uprawiane wyłącznie przez uczniów, jest obszarem za małym, ażeby tutaj o nazwie praktyki mogła być mowa.

Urządzenie pola szkolnego nie uległo zmianie, część tegoż służy do produkcji roślin okazowych, ażeby uczniom dać sposobność śledzenia rozwoju roślin gospodarskich, a nauczycielowi potrzebne okazy. Część pola szkolnego obejmująca $1\frac{3}{4}$ morga rozdzielono na 7 ew. 21 poletek, prowadzoną jest nadal jako gospodarstwo siedmio polowe.

Na części okazowej pola szkolnego uprawiono w tym roku: roślin zbożowych odmian 23, roślin strączkowych odmian 12, roślin przemysłowych gatunków 8, roślin pastewnych gatunków 20, roślin okopowych gatunków 6 — w 32 odmianach. Nadto przeprowadzono porównawczą uprawę jęczmienia przy użyciu różnych nawozów zupełnych i pomocniczych.

Z poletek ćwierćmorgowych gospodarstwa siedmio-polowego zebrano, kukurudzy 202 kgr., pszenicy 289 kgr., kartofli (razem i z poletek okazowych) 6.200 kgr. jęczmienia 282 kgr., koniczu zielonego 4.000 kgr., żyta 306 kgr., owsa 248 kgr.

Skład grona
nauczycieli.

W składzie grona nauczycieli zaszła zmiana następująca: Wysoki Wydział krajowy przeniósł z dniem 1. stycznia r. 1888 p. Franciszka Cisłę, dotychczasowego nauczyciela, fachowego pomocniczego szkoły tutejszej do krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy, a w miejsce tegoż przeznaczył z Jagielnicy pana Włodzimierza Grodzkiego. Wysoki Wydział krajowy pismem z dnia 24. stycznia 1888 r. do l. 1232 poruczył weterynarzowi p. Józefowi Łuckiemu udzielanie w szkole tutejszej następujących przedmiotów: 1) opisanie i wyjaśnienie działania poszczególnych organów zwierząt gospodarskich po dwie godziny na tydzień, prócz czasu potrzebnego na demonstracye i 2) o pielęgnowaniu zwierząt gospodarskich w czasie zdrowia i choroby, o pierwszych środkach zaradczych w razach chorób gwałtownych i o pomocy przy porodach także przez 2 godziny na tydzień. P. Józef Łucki pełnił obowiązki nauczycielskie od 1. lutego 1888 r. po koniec roku szkolnego.

Nauka teo-
retyczna.

W tym roku szkolnym został otwarty po raz pierwszy trzeci kurs nauki. Naukę teoretyczną rozdzielono pomiędzy pp. nauczycieli następująco:

a) W okresie zimowym:

	Rok 1.	Rok 2.	Rok 3.	Razem.	Suma.
Ks. katech. Stef. Makohoński: Religia i egzorty .	2	2	1	5	5
Nauczyciel p. R. Kurowski: Język polski, ew. ruski	6	3	—	9	
„ „ Rachunki	5	4	2	11	
„ „ Geogr. i historia polska	2	1	—	3	
„ „ Pisanie i rysunki	4	2	2	8	31
„ p. Fr. Cisło: Zoologia	1	—	—	1	
„ „ Botanika	2	3	—	5	
„ „ Fizyka	2	—	—	2	
„ „ Chemia i mineralogia .	—	3	—	3	11
„ p. R. Bastgen: Rolnictwo	—	2	9	11	
„ „ Hodowla zwierząt gosp.	—	2	4	6	
„ „ Rachunkowość	—	—	3	3	
„ „ Przepisy polowe	—	—	1	1	
„ „ Raporta z zajęć prakt. .	1	1	1	3	24
Weterynarz p. Łucki: O organach zwierząt gosp.	—	2	—	2	
„ „ Pielęgnowanie zwierząt . .	—	—	2	2	4
Razem .	25	25	25	75	75

b) W okresie jesiennym i wiosennym.

	Rok 1.	Rok 2.	Rok 3.	Razem.	Suma
Ks. katech. Stef. Makohoński: Religia i egzorty .	1	1	1	3	3
Nauczyciel p. R. Kurowski: Język polski	3	1	—	4	
„ „ Rachunki	3	2	—	5	
„ „ Geogr. i historia pol. .	1	1	—	2	11
„ p. W. Grodzki: Zoologia	1	—	—	1	
„ „ Botanika	1	1	—	2	
„ „ Fizyka	2	—	—	2	
„ „ Chemia i mineralogia .	—	2	—	2	
„ „ Hodowla zwierząt gosp.	—	1	4	5	12
„ p. R. Bastgen: Rolnictwo	—	2	7	9	
„ „ Rachunkowość	—	—	2	2	
„ „ Raporta (wspólne) . .	6	6	6	6	17
Weterynarz p. J. Łucki: O organach zwierząt gosp.	—	1	—	1	
„ „ Pielęgnowanie zwierząt etc.	—	—	2	2	3
Razem .	18	18	22	46	46

Wobec wyszczególnienia nauk podstawowych mogłoby powstać posądzenie, jakoby szkoła tutejsza zakreśliła sobie zadanie uczenia całości wymienionych przedmiotów, albo rozszerzała bezpotrzebnie zakres działów do nauczania wybranych. Dyrekcyja poczuwa się dlatego do obowiązku zaznaczyć poniżej zakres poszczególnych nauk podstawowych.

Zoologia ogranicza się do rozpoznawania zwierząt szkodliwych i użytecznych w gospodarstwie, o ile na to pozwalają okazy, znajdujące się w zbiorach szkoły, zebrane w Horodence i okolicy z pominięciem opisu tych zwierząt, przy zwróceniu uwagi na sposób ich życia z uzasadnieniem użyteczności lub szkodliwości, z podaniem sposobów ochrony lub tępienia. Botanika obejmuje w pierwszym roku

rozpoznawanie organów roślin w ich rozmaitych formach, a to przy pomocy okazów świeżych i okazów na ten cel spreparowanych i w zbiorach szkoły przechowanych, ażeby przejść na tej podstawie w drugim roku rozpoznawanie roślin uprawianych i tych dzikich, które jako użyteczne lub szkodliwe (chwasty) są dla gospodarza ważne. Nauka opiera się na okazach z pola szkolnego lub zebranych z pól i łąk folwarcznych tak świeżych, jakoteż na ten cel przechowanych. W tymże drugim roku poucza się o chorobach roślin na podstawie modeli i to wyłącznie o chorobach roślin gospodarskich najpowszechniej występujących. O życiu roślin uczy się uczniów roku trzeciego, co stanowi dział rolnictwa.

Fizyka i chemia nie wychodzą zupełnie poza zakres wiadomości, wskazanych planem normalnym. Fizyka obejmuje ogólne własności ciał o ciepłe, o ciałach stałych, płynnych i gazowych w stanie spokoju i ruchu, o machinach pojedynczych. Chemia ogranicza się do nauki o powietrzu, wodzie i tych pierwiastkach i związkach, bez których nie można się obejść w uzasadnianiu nauki o ziemi, nawozach, życiu roślin i zwierząt. Ilość przeznaczonych godzin na te dwa przedmioty daje najlepsze wyobrażenie o rozciągłości poruszonych materij. Rozdzielenie tych dwóch nauk nastąpiło dlatego, ażeby zachować właściwy porządek w udzielaniu i nie tworzyć chaosu, z którego niefachowy nauczyciel nie potrafi wyjść zwyczajko, ażeby temuż nauczycielowi umożliwić oparcie się na odpowiednich dziełkach i ażeby wprowadzić już na pierwszym roku nieznanne przedmioty uczniom, gdyż ograniczenie ich na wyłączne powtarzanie nauk elementarnych, odbiera chęć do nauki. Od czasu objęcia tych nauk przez p. Grodzkiego są potrzebne demonstracje przeprowadzane i sposób udzielania tych nauk właściwszy. W chemii objęta mineralogia ogranicza się do tych kilku skał i minerałów, bez których niepodobna dać pojęcia o tworzeniu się gruntu.

W opisie organów zwierząt gospodarskich podaje się te cechy zewnętrzne, które podpadają pod zmysły (nie wchodzi się w budowę wewnętrzną organów), przy czem prowadzi się porównanie pomiędzy koniem, bydłkiem, owcą i świnia. Po tem przejściu poszczególnych organów, popartem sekcją zwierząt, następuje wyjaśnienie ich przeznaczenia w organizmie, z czem łączy się wyjaśnienie najważniejszych funkcij ciała zwierzęcego.

Środki
naukowe.

Z funduszu przeznaczonego na środki naukowe, prenumerowano czasopism rolniczych 3, i pismo polityczne 1, przykupiono dzieł treści gospodarskiej 12. Nadto przykupiono dwie szafki, jedną na zbiór owadów, drugą na zbiór płazów i szafki te zebranymi okazami wypełniono. Przykupiono preparata do wypychania zwierząt i sporządzono 11 okazów zwierząt ssących, 65 okazów ptaków i 9 okazów ryb. Urządzono 7 tablic okazów korzeni roślin i przykupiono zbiorek minerałów, złożony z 69 okazów. Oprócz tego przykupiono niektóre preparata do laboratorium chemicznego. W drodze darowizny otrzymano dziełek treści gosp. 7 i mapę gór i rzek Europy. Instruktor p. M. Stadnicki sporządził własnoręcznie i darował szkole modeli narzędzi gospodarskich sztuk 5. Zużyło się w ciągu roku różnych chemikaliów gatunków 28, papieru szmirglowego arkuszy 9, rurek szklanych $\frac{1}{4}$ kg, retort 3, kolbek do gotowania 4, lejzków 1, szalek szklanych 2, eprowetek 21, kieliszków 3, rurek twardych $\frac{1}{8}$ kg, szkiełko zegarkowe 1, korków 82 (zużyto do zbioru nasion), papieru do filtrowania arkuszy 76, flaszka z tubusem 1, flaszek reagencyjnych 2, butli do preparatów 4, szkiełek obiektywnych 26, szkiełek pokrywkowych 78, flaszek do zbioru nasion 26 (stłuczono przy transporcie), eprowetek do zbioru nasion 16.

Frekwencja uczniów.

Na trzeci rok wpisano uczniów 9, na rok drugi uczniów 14. Z pomiędzy 28 zgłoszonych kandydatów przyjęto na rok pierwszy 11, z tych 9 w dniu 15 września, 2 w dniu 1. października. Nieuwzględniono podań 17 a to: dla niedostatecznego wieku 15, nieodpowiedniego rozwoju fizycznego 1, niewystarczającego przygotowania naukowego 1. Z przyjętych uczniów liczyło lat wieku od 16 do 18 dziewięciu, od 18 do 20 dwóch. Pośród tych było: synów włościańskich 2, nauczycieli ludowych 3, oficyalistów prywatnych 4, urzędników państwowych 2. Ich przygotowanie naukowe następujące: z ukończoną 3 kl. gimnazjalną 1, ukończoną 2 kl. gimnazjalną 4, z ukończoną 1 kl. realną 1, z ukończonemi szkołami ludowymi 5. Przyjęci pochodzili z następujących powiatów: z kołomyjskiego 4, z buczackiego 1, zbaraskiego 1, stanisławowskiego 1, horodeńskiego 2, jasielskiego 2.

W ciągu roku szkolnego opuściło szkołę z własnej woli 4, wydalono za nieodpowiednie zachowanie 1, pozostało przeto i przystąpiło do egzaminu końcowego i egzaminów rocznych razem uczniów 29. Z 9 uczniów roku trzeciego złożyło egzamin końcowy: 3 z postępowaniem w naukach bardzo dobrym a uzdolnieniem należytem na dozorcę robót polowych i stajennych jakoteż pisarza ekonomicznego, 2 z postępowaniem w naukach zadowalniającym a uzdolnieniem należytem na dozorcę robót polowych i stajennych jako też pisarza ekonomicznego, jeden z postępowaniem w naukach zadowalniającym a uzdolnieniem dostatecznym na dozorcę i pisarza ekonomicznego, 1 z postępowaniem w naukach dostatecznym i uzdolnieniem dostatecznym na dozorcę i pisarza ekonomicznego, dwóch z postępowaniem w naukach ledwie dostatecznym i uzdolnieniem dostatecznym na dozorcę robót polowych i stajennych.

Wszyscy ci uczniowie zostali umieszczeni w służbach u pp. obywateli tutejszego powiatu; pp. służbodawcy byli przy egzaminie obecni. Zgłoszeń z prośbą o przedstawienie do służby ukończonych uczniów było razem 27.

Z 12 uczniów roku drugiego złożyło egzamin roczny z postępowaniem bardzo dobrym 2, z postępowaniem dobrym 9, z postępowaniem dostatecznym 1. Z 8 uczniów roku pierwszego złożyło egzamin z postępowaniem dobrym 5, z postępowaniem dostatecznym 3.

Sprawy internatu.

Utrzymanie uczniów za czas od 1. września r. 1887 do 1. września r. 1888 kosztowało 4.689 zł. 76 ct.; w roku zeszłym (było otwartych tylko dwa lata) 3.986 zł. 20 ct. Koszt ten pokrył fundusz krajowy i opłaty 3 uczniów, z których jeden wpłacił całą należność roczną 150 zł., drugi należność półroczną 75 zł., trzeci częściową opłatę 50 zł.; wpłacili razem 275 zł.

Stan zdrowotny uczniów był w tym roku mniej pomyślny, a to prawdopodobnie skutkiem niezwykle ostrej zimy. Szczególniej w porze przejścia z jesieni do zimy, pojawiły się choroby kataralne i zapalne, które wymagały kuracji w szpitalu lub porady lekarskiej w domu. W tutejszym szpitalu powiatowym leczono 7 uczniów łącznie przez dni 69. Lekarz odwiedził zakład 22 razy. Żądano porady u lekarza w domu 18 razy. Chorób zakaźnych i epidemicznych nie było.

Główny dozór nad uczniami i porządkiem w szkole prowadzi nauczyciel p. R. Bastgen, obok tego pełni kolejno z pp. Kurowskim i Stadnickim t. zw. inspekcję, polegającą na specjalnym dozorcze uczniów przez tydzień inspekcyjny. P. Grodzki uwolnił się od tego ciężkiego obowiązku z powodu nadwątlonego stanu zdrowia. Wszelkie prace około utrzymania porządku w salach szkolnych spełniają uczniowie.

Z dyrekcyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Horodence 17. marca 1889.

Roman Bastgen.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach za rok szkolny 1887/8.

A. Program.

Dyrekcja miała zaszczyt w ostatnim swem sprawozdaniu przedstawić wyczerpująco program tutejszej szkoły rolniczej, który w zupełności i nadal utrzymuje.

Tylko pod jednym względem uważa za stosowne wyraźnie zaznaczyć zadanie szkoły mianowicie, iż szkoła tutejsza stara się wychować swych uczniów tak, aby po ukończeniu kursu nauki, byli dostatecznie uzdolnieni do gospodarowania samoistnego na posiadłości włościańskiej (ojcowskiej), lecz mając głównie ten cel na oku uwzględnia zakład także i możebność a poniekąd konieczność oddania ukończonych uczniów na usługi gospodarstw folwarcznych. Wymaga tego na razie praktyka dotychczasowego istnienia i rozwoju szkoły, która w roku ubiegłym już 11 uczniów wychowała i społeczeństwu na użytek oddała. Gdyż jak z jednej strony wpłynęły ku końcowi roku szkolnego do dyrekcji zapytania właścicieli i dzierżawców większych posiadłości (z wyjątkiem jednego właściciela majątku włościańskiego) o ukończonych uczniów do służby folwarcznej, tak z drugiej strony z wyjątkiem jednego ucznia, który z powodu służby wojskowej udał się na razie do domu rodzicielskiego, wszyscy inni abiturycenci udali się do dyrekcji z prośbą o umieszczenie ich do jakiej służby przy obcych gospodarstwach. Szkoła przewidując poniekąd możebność tego wyniku jej działalności uwzględniła już w ciągu 2-letniego wychowania i kształcenia swych uczniów tę ewentualność i dlatego na teraz mogła obustronnym wymogom odpowiedzieć z nadzieją, że i w przyszłości odpowie.

B. Pogląd historyczny na rozwój szkoły.

W roku niniejszego sprawozdania rozszerzoną i uzupełnioną została działalność zakładu przez otwarcie także II. roku nauki. Nauka praktyki, która dotychczas ograniczała się li tylko na wykonywaniu robót, jakich tutejszy folwark dostarczał, została w tym roku rozszerzoną przez nabycie najważniejszych narzędzi kołodziejskich, także na obznajomienie uczniów z ich użyciem. Jakkolwiek wprawa, której uczniowie w używaniu tych narzędzi nabrali i nabrać mogą nie jest zupełną, to jednak zajęcie to dla nich nie bez korzyści, gdyż czyni ich poradniejszymi na wypadek, gdy w praktyce życia z użyciem narzędzi kołodziejskich się spotkają; powtóre czas przeznaczony na zajęcia praktyczne i wtedy jeszcze da się praktycznie zużytkować, jeżeli stan powietrza nie pozwala zatrudnić uczniów w gospodarstwie folwarcznem lub w zimie, gdy na folwarku nie ma odpowiedniego zajęcia, jakoteż w ogóle w wolnych zresztą chwilach od innych zajęć.

I tak porobili uczniowie w ciągu ubiegłej zimy wszystkie grabie, potrzebne im na lato, nadto uczyli się robić podkulki i kłonicę do wozów, cepy, styliska do narzędzi ręcznych itp.

Oprócz tych ćwiczeń używało się wprawniejszych uczniów do robienia ulów dla pszczół, i niektórzy z nich udowodnili i pod tym względem dostateczną zręczność i pojętność. Lecz i w gospodarstwie folwarcznem w Kobiernicach uzyskała szkoła rolnicza w tym roku sposobność do lepszego obznajomienia swych uczniów z ich przyszłymi obowiązkami.

W gospodarstwie folwarcznem w Kobiernicach dzięki przychylności p. Dra H. Czecha wprowadzono w roku szkolnym ubiegłym w życie administrowanie spichlerza i stodoł przez uczniów szkoły rolniczej, co ma ogromną wartość dla ich praktycznego wychowania. Służbę tę sprawują uczniowie II. roku; każdego miesiąca odbiera uczeń magazyny od drugiego, który je w ubiegłym miesiącu administrował; przyjmuje do i wydaje z magazynu, za asygnacyami administracyi majątku, ma pieczę o dobre przechowanie i utrzymanie zapasów, prowadzi dotyczące rachunki, robi miesięczne zestawienia i przedkłada takowe administracyi dóbr.

Obowiązki te sprawują uczniowie zupełnie samoistnie pod kontrolą kierownika, który za należyte pełnienie obowiązków przez uczniów zaręczył.

Jak w roku poprzednim tak i w tym odbyli uczniowie kilka pouczających wycieczek pod przewodnictwem grona nauczycielskiego a mianowicie:

We wrześniu 1887 zwiedzali wystawę krajową uczniowie II. roku z łaski Wysokiego Wydziału krajowego, który raczył zezwolić na pokrycie kosztów podróży z funduszu krajowego.

W grudniu 1887 do gorzelni (z zaciernią Eckerta) wzorowo urządzonej p. Oskara Górniaka, właściciela dóbr w Nidku. Przy tej sposobności oglądali tamże również znakomicie urządzoną i utrzymywaną serkarnię.

W kwietniu 1888 do p. Henryka Dołkowskiego, dzierżawcy Nowej-wsi, gdzie mieli sposobność widzieć staranną uprawę pod ziemniaki i sadzenie tychże według właściwej metody, przyjętej przez p. Henryka Dołkowskiego. Nadto widzieli tu jedyną może w kraju próbę produkcji nowych odmian ziemniaków z nasienia, którą się p. Dołkowski od 3 lat zajmuje.

W maju 1888 zwiedzali uczniowie II. roku serkarnię p. Skutka w Kozach, będącą odrębnym zakładem przemysłowym, nie połączoną z żadnem gospodarstwem mlecznem.

Oprócz tego odbywali kilkakrotnie wycieczki na pola kózkie, które właśnie w tym roku drenowano, celem zdjęcia szkiców dla uprawy i lepszego zrozumienia wyjaśnień o drenaży.

W końcu nadmienić jeszcze należy o zwyczajnych przechadzkach i wycieczkach niedzielnych i świątecznych w okolice zakładu, które uczniom dostarczyły sposobności poznawania i miejscowej flory i fauny, jak niemaiej glebotwórczych kamieni i skał na porzeczu Soły.

W ciągu ubiegłego roku szkolnego zwiedzali tutejszy zakład:

We wrześniu 1887 JW. p. Artur br. Hohenbruck, c. k. radca sekcyjny w Ministerstwie rolnictwa, który korzystnie się wyraził o tutejszych urządzeniach.

W ciągu roku szkolnego zwiedzany był zakład kilkakrotnie przez W. p. Dra Hermana Czecha, prezesa kuratoryi szkoły.

Kurs nauki ukończył się z ostatnim dniem czerwca b. r. a w dniu 3 lipca przystąpili uczniowie do egzaminów przed komisją egzaminacyjną, złożoną z delegata kuratoryi szkoły p. Antoniego Wrotnowskiego, kierownika szkoły p. Mikołaja Wojciechowskiego i egzaminującego z dotyczącego przedmiotu nauczyciela w obecności delegata Wysokiego Wydziału krajowego p. Władysława Struszkiewicza, prezesa kuratoryi szkoły p. Dra Hermana Czecha, delegata konsystoryalnego, do nauki religii Wielebnego ks. dziekana Woźniaka z Grojca i innych panów i pań przybyłych łaskawie jako goście na egzamin. Egzamin odbył się w dwóch dniach. 11 uczniów zostało uznanych za dojrzałych i ci w następnych dwóch dniach po otrzymaniu świadectw opuścili zakład, udając się każdy na swoje stanowisko, względnie do domu rodzicielskiego.

Nadmienić jeszcze wypada na tem miejscu, że jak w roku ubiegłym tak i w tym po egzaminie umieszczonych zostało kilku uczniów, którzy I. rok nauki ukończyli, przy gospodarstwach okolicznych na praktyce, przez czas feryj, (t. j. wolny od nauki teoretycznej do 1. września).

I tak byli łaskawi przyjąć na praktykę w r. 1887:

P. Dr. Herman Czecz do Kóz 2 uczniów,

P. Oskar Rudziński do Osieka 3 uczniów.

W bieżącym roku:

znowu p. Dr. Herman Czecz do Kóz 1 ucznia.

„ Antoni Wrotnowski do Łęk 1 „

„ Karol Haempel do Malca 1 „

3 uczniów było przy gospodarstwach rodzicielskich zajętych.

Reszta uczniów I. roku pozostała w zakładzie przy gospodarstwie folwarcznem, o które zakład oparty.

Statystyka szkoły.

1. Siły naukowe.

I. Nauczyciel fachowy zarazem kierownik szkoły Mikołaj Wojciechowski uczył: hodowli zwierząt, nauki zarządu i ustawodawstwa rolnego.

II. Nauczyciel fachowy pomocnik, Konstanty Bielecki uczył: rolnictwa, nauk przyrodniczych, geografii i historii na roku I. i geometrii na obu latach nauki.

III. Instruktor Przemysław Cholewa, uczył kaligrafii i wykonywania robót gospodarskich jak również nadzorował uczniów zajętych praktycznie.

IV. Weterynarz i nauczyciel pomocniczy Teofil Sochaniewicz uczył: języka polskiego, rachunków i weterynaryi na obu latach, geografii, historii i pszczelnictwa na roku II.

V. Ksiądz Kazimierz Jary wikary z Kęt udzielał nauki religii na obu latach.

2. Środki naukowe.

Do wymienionych już w roku przeszłym zbiorów przybyło w roku bieżącym:

1. Przez zakupno dyrekcyi: zbiór nasion pastewnych w szklanych słojach, z napisami polskimi, niemieckimi i łacińskimi.

Zbiór ten umieszczony na dobrym widoku w sieni przed jadalnią i kancelaryą dyrekcyi, tak że uczniowie przechodząc każdym razem do jadalni lub sali naukowej i napowrót zawsze sobie te nasiona oglądać mogą.

1 rajsobrot, 1 rajsyzyna i 2 kąty do rysowania.

Nadto zakupiono do biblioteki:

4 broszurki A. M. Barty „O nawozach“.

Atlas Schuberta roślin został w tym roku skompletowany.

1 egzemplarz Michel landw. Gesetzkunde.

1 „ Wallny. Saat und Pflege landw. Culturpflanzen.

Oprócz tych dzieł zakupionych przybyły jeszcze łaskawie darowane przez:

Komitet pomnika dla Adama Mićkiewicza w Krakowie:

1 egzemplarz (6 tomów) dzieł Adama Mićkiewicza.

Wysokie c. k. Ministerstwo rolnictwa:

1 egzemplarz „Publicationen der Saamen Controlstation in Wien“.
 1 „ Bericht über die Thätigkeit des k. k. Ackerbau Ministeriums 1886—1887.
 1 „ Liebenbeng, Bericht über Saamenaustellung und Saamencongress in Schweden.

Przez nie życzącego sobie być wymienionym dobrodzieja:

60 tomów dzieł starszych treści gospodarczej.

W końcu przez pana Barona Hohenbrucka c. k. radcę sekcyjnego w Ministerstwie rolnictwa:

2 egzemplarze, Landw. Musterbaupläne“.

Dyrekcya poczuwa się do obowiązku zachowania szczerzej wdzięczności imieniem zakładu, winnej wszystkim życzliwym dobrodziejom i ofiarodawcom.

3. Frekwencya uczniów.

W roku szkolnym 1887/8 przeszło z roku I. na rok nauki II. — 11. uczniów; ze świeżo przyjętych 12 został 1 na rok nauki II. wpisany, 11. na rok nauki I, wszyscy jako uczniowie zwyczajni.

Rok urodzenia uczniów.

rok	na I roku nauki.	na II roku nauki.
1866	—	1
1867	—	2
1868	—	1
1869	2	3
1870	3	2
1871	1	2
1872	4	1
1873	1	—
	11	12

Pochodzenie uczniów.

a) z powiatu		b) pod względem stanu i zajęcia rodziców było			
na I. roku nauki	na II. roku nauki	na I. roku nauki	na II. roku nauki		
Bialskiego	6	6			
Cieszanowskiego	1	—	Synów właścicieli		
Krakowskiego	1	—	posiadłości wło-		
Krośnieńskiego	—	1	ściańskiej	5	4
Łańcuckiego	—	1	zagrodników i cha-		
Nowosądeckiego	—	1	łupników	1	3
Samborskiego	2	—	sług przy gospodar-		
Sanockiego	—	1	stwach większych	2	2
Wadowickiego	1	—	ludzi innych zajęć	3	1
Wielickiego	—	2			
	11	12		11	12

Przygotowanie uczniów.

	na I. roku nauki	na II. roku nauki
Prywatnie przygotowanych w czytaniu, pisanii i rachunkach	—	1
z niedokończoną szkołą ludową	—	1
„ „ „ „ wydziałową	—	1
„ ukończoną „ „ ludową	9	5
„ „ „ „ wydziałową	1	1
„ „ 1 klasą gimnazyalną	—	1
„ „ 1 „ realną	—	1
„ „ 2 „ gimnazyalną	1	—
„ „ niższem gimnazyum	—	1
razem	11	12

Utrzymanie uczniów.

	na I. roku nauki	na II. roku nauki
Kosztown własnych funduszów	3	1
w części kosztem stypendyów w części z funduszu krajowego	1	2
w zupełności kosztem krajowego funduszu	6	4
kosztem stypendyów i zapomóg w zupełności	1	5
	11	12

Postęp w naukach okazało uczniów

	na I. roku nauki	na II. roku nauki
bardzo dobry	1	—
zadowolniający	4	7
dostateczny	6	4
zaledwie dostateczny	—	1
	11	12

Z 12 uczniów II. roku było kwalifikowanych teoretycznie do gospodarowania na posiadłości włościańskiej :

zupełnie	4	abituryentów
należycie	4	„
dostatecznie	2	„
nie kwalifikujących się	2	„
	12	„

Oprócz tego kwalifikowało się z tych uczniów do pełnienia obowiązków:

d	ozorcy	robót	polowych	i	stajennych	i	pisarza	ekonomicznego	5
"	"	"	"	"	—	—	—	—	4
"	"	"	"	"	—	—	—	—	1
"	"	—	stajennych	—	—	—	—	—	1
Niekwalifikował się do żadnego obowiązku									1
									12

4. Wiadomości o byłych uczniach.

Z 12 uczniów II. roku, którzy ukończyli naukę, udał się jeden tylko do domu rodzicielskiego, reszta zaś na posady, a mianowicie:

1 na posadę pomocnika gospodarczego na większy majątek włościański około 60 morgów w Lipniku.

9 na posadę pomocników gospodarczych, pisarzy i dozorców na dworskie posiadłości.

Jeden z nich musiał pozostać jeszcze w zakładzie, dla braku zręczności w wykonywaniu robót praktycznych.

O kilku z odeszłych uczniów dochodziły dyrekcję wcale korzystne wieści pod względem sprawowania przez nich poruczonych im obowiązków, o innych nie ma żadnych wiadomości.

D. Sprawy internatu.

Pod względem nadzoru i utrzymania uczniów, nie zaszła żadna zmiana, tylko pozostał taki sam stan rzeczy, jaki był w przeszłorocznym sprawozdaniu przedstawiony.

Tylko pod względem pomocy lekarskiej, zaszła o tyle zmiana, jak że lekarz nie był stale angażowany, jak w roku poprzednim, tylko wzywany w razie potrzeby.

Lecz, że stan zdrowia był w ogóle zadawalającym, więc i nie było potrzeby częstego wzywania pomocy lekarskiej. Tylko raz zapadł był jeden uczeń w stan gorączkowy na kilka dni, do czego był lekarz wezwany, powtóre kazała dyrekcja z powodu grasującej w tutejszej okolicy z ubiegłą wiosną ospy, wszystkich uczniów rewakcynować.

E. Budynki szkolne i zewnętrzne wyposażenie szkoły.

Położenie budynków i ubikacyj pozostało tak samo, jak w sprawozdaniu tut. zeszłorocznym było przedstawionem, tylko pierwotnie postanowione przeznaczenie dwóch ubikacyj musiało ulegć zmianie, a mianowicie:

1. Pomieszkание instruktora składające się z kuchni i gabinetu zostało ograniczonem na sam gabinet, podczas gdy kuchnia przeznaczoną została na schowek dla narzędzi ręcznych gospodarczych, narzędzi i warsztatu kołodziejskiego i miejsce do ćwiczeń w użyciu tych narzędzi kołodziejskich, krótko — obrócona została na warsztat.

2. Ponieważ mieszkanie przyznane dekretem Wys. Wydziału krajowego weterynarzowi i nauczycielowi pomocniczemu p. Sochaniewiczowi w planie adaptacyjnym budynków szkolnych, nie było przewidzianem, umieściła dyrekcja p. Sochaniewicza w ubikacji na infirmeryę przeznaczoną, infirmeryę zaś przeniosła do ubikacji przeznaczonych na garderobę, a garderobę na strych.

Kobiernice w październiku 1888.

Kierownik szkoły rolniczej:

Mikołaj Wojciechowski, m. p.

O d p i s

pisma Wydziału krajowego z dnia 21. kwietnia 1885. L. 19172 wystosowanego do Wysokiego c. k. Ministerstwa rolnictwa we Wiedniu.

Kiedy podpisany Wydział krajowy swego czasu od c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie otrzymał wiadomość, że za przyzwoleniem Wysokiego c. k. Ministerstwa niższa szkoła rolnicza a zarazem szkoła dla uprawy i wyprawy lnu w Gródku ma być zwinięta, popieszył w piśmie wystosowanym do c. k. Namiestnictwa z dnia 3. kwietnia 1883 L. 9233 oświadczyć co następuje:

„Wiadomo nam, że szkoła w Gródku z powodu niesprzyjających warunków miejscowych, nie może jako szkoła rolnicza rozwijać się tak, jakby sobie tego życzyć należało.

„Mniemamy jednakże, że pierwotnemu zadaniu swemu kształcenia w uprawie i wyprawie lnu zakład ten mógłby w każdym razie przy odpowiedniej organizacji sprostać najzupełniej.

„Spodziewana zaś działalność zakładu jako szkoły uprawy i wyprawy lnu zdaje nam się ze względu na stosunki ekonomiczne okolicy Gródka dostatecznie doniosłą, ażeby nas skłonić do przemawiania za utrzymaniem nadal zakładu, chociażby z wykluczeniem zadań, jakie mu wytknęła dodatkowa reorganizacja, przeprowadzona przez komitet c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego.“

Pomimo tego szkołę gródecką, jak wiadomo, z końcem maja roku 1884 zamknięto, nie poczyniwszy żadnych przygotowań do zaspokojenia potrzeby miejscowej przez wznowienie dawnego kursu uprawy i wyprawy lnu.

To też bardzo wkrótce dał wyraz tej potrzebie oddział rudecko-gródecki c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego, udając się do podpisanego Wydziału krajowego z usilną prośbą, ażeby tenże postarał się o utrzymanie zakładu gródeckiego lub przynajmniej o wznowienie kursu uprawy i wyprawy lnu. Ażeby utorować drogę urzeczywistnieniu życzenia oddziału rudeńsko-gródeckiego, które podpisany Wydział krajowy uznawał z góry za uprawnione, zawiązano przedewszystkiem rokowania z gminą gródecką w przedmiocie gruntów gminnych, które gmina odstąpiła swego czasu szkole lnianej do bezpłatnego użytku, a które stosownie do umowy zawartej przez gminę z c. k. galicyjskiem Towarzystwem gospodarskiem miały po dokonaniu zamknięciu zakładu przejść znów w posiadanie gminy.

Gdy zaś rokowania te uchwałą rady gminnej dnia 14. kwietnia r. b., mocą której to uchwały owe grunta oddane zostały do rozporządzenia podpisanego Wydziału krajowego pod tymi samymi warunkami, jak poprzednio c. k. galicyjskiemu Towarzystwu gospodarskiemu pomyślnie zostały zakończone, podpisany Wydział krajowy ma zaszczyt przedłożyć Wysokiemu c. k. Ministerstwu w załączeniu ./ program reaktywować się mającego kursu dla uprawy i wyprawy lnu, a zarazem prosić najuprzejmiej, ażeby Wysokie c. k. Ministerstwo udzieliło na

utrzymanie tegoż kursu subwencją z funduszków państwowych i to w tej samej wysokości w jakiej dawniej c. k. galicyjskie Towarzystwo gospodarskie na tenże cel otrzymywało zasiłki.

Mając silną nadzieję, że prośba ta znajdzie uwzględnienie, musi podpisany Wydział krajowy jeszcze nadmienić, że bez zapewnienia ze strony Wysokiego c. k. Ministerstwa owego zasiłku państwowego nie mógłby przedłożyć Sejmowi krajowemu wniosku o przyjęcie na fundusz krajowy kosztów utrzymania projektowanego kursu.

Alegat 5. do sprawozdania Wydziału krajowego LW. 42.463/89.

Z e s t a w i e n i e

kosztów reaktywowania kursu uprawy i wyprawy lnu i konopi
w Gródku.

I. Uzupełnienie urządzenia wewnętrznego.

1. 12 szafeczek dla uczniów po 10 zł.	120 zł.	
2. 12 stołków do sypialń	24 "	
3. 12 stołków do sali wykładowej	24 "	
4. 3 lampy wiszące 1 stołowa	14 "	
5. łóżko żelazne nowe	8 "	
6. naprawa 11 łóżek żelaznych starych	15 "	
7. 9 sienników i 12 nagłówek	20 "	
8. 20 prześcieradeł po 2 zł.	40 "	
9. 36 ręczników po 50 ct.	18 "	
10. 1 koc na łóżko	7 "	
11. 12 koców zimowych po 10 zł.	120 "	410 zł.

II. Środki naukowe.

12. 1 łamaczka (Bruchmaschine)	100 zł.	
13. 1 trzepaczka (Schwingmaschine)	60 "	
14. 12 trzepaczek ręcznych po 350 zł.	42 "	
15. 24 trzepaków (Schwingmesser) po 1 zł. 50 ct.	36 "	
16. 4 szczotki angielskie	50 "	
17. 1 skrzynka do tych szczotek	12 "	
18. 1 waga decymalna	20 "	
19. 1 klekotka do czyszczenia nasienia lnu (Leinklapper)	20 "	
20. przyrządy do nauki jak mapy, książki i t. d.	100 "	440 "

III. Budynki gospodarcze.

21. stodoła i stajnia	900 zł.	900 "
---------------------------------	---------	-------

IV. Sprzęty gospodarcze.

22. młynek do czyszczenia zboża i lnu	80 zł.	80 "
Razem	1.830 zł.	

Wydatki

na utrzymanie kursu uprawy i wyprawy lnu i konopi w Gródku.

I. Płace nauczycieli.

1. Nauczyciel do teorycznej i praktycznej nauki uprawy i wyprawy lnu i konopi zarazem kierownik . . .	800 zł.	
2. docent do nauki rolnictwa	600 "	
3. docent do nauk elementarnych	500 "	1.900 zł.

II. Koszta administracyjne.

4. Zarząd:		
a) koszta lustracyi zakładu	100 zł.	
b) potrzeby kancelaryjne	50 "	150 zł.
5. opał i oświetlenie	120 "	
6. utrzymanie budynków szkolnych i ruchomości, kominiarz .	100 "	
7. ubezpieczenie od ognia	30 "	400 zł.

III. Utrzymanie uczniów.

8. stołowanie		
9. odzież pościel i pranie	}	12 uczniów po 18 zł. miesięcznie przez 9 miesięcy .
		1.944 " 1.944 "

IV. Potrzeby naukowe.

10. Przybory do pisania i nauki uczniów	50 zł.	
11. Przykupno modeli, machin i narzędzi	100 "	150 "
Razem		4.394 zł

Program

kursu uprawy i wyprawy lnu i konopi w Gródku.

- I. Kurs trwa przez dziesięć miesięcy, a mianowicie od 1. stycznia do 30. września każdego roku.
 - II. Językiem wykładowym jest język polski.
 - III. Nauka teoretyczna obejmuje:
 1. Naukę języka polskiego:
 - a) ćwiczenia w płynnym czytaniu i ortograficznym pisaniu;
 - b) czytanie i objaśnianie czytanego z dziełek treści moralnej, historycznej i rolniczej;
 - c) pisanie dyktatów i raportów gospodarskich.
 2. Rachunki:
 - a) cztery działania liczbami całymi i ułamkami zwykłymi z pamięci i na piśmie;
 - b) podział monet, czasu, miar i wag z ćwiczeniami na przykładach branych z gospodarstwa.
 3. Rolnictwo:
 - a) wiadomości wstępne z nauk przyrodniczych;
 - b) o roli, jej składnikach i własnościach, glebie i podglebiu;
 - c) wycieńczenie roli i użyźnianie zapomocą nawozów;
 - d) pogląd na uprawę roślin gospodarskich;
 - e) pielęgnowanie łąk i pastwisk.
 4. Naukę uprawy i wyprawy lnu i konopi:
 - a) uprawę roli pod len i konopie, obsiew, zbiór, suszenie i rosenie łądyg;
 - b) wypaździeranie lnu i konopi zapomocą ręcznego wypałaszowania i maszyn;
 - c) składanie, przechowanie i pakowanie gotowego włókna do dalszego przewozu.
 - IV. Nauka praktyczna polega na własnoręcznym wykonywaniu wszelkich prac przy gospodarstwie oddanem do użytku kursu a szczególnie prac około uprawy i wyprawy lnu i konopi.
-

